

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Anna Soldánová

Problematické aspekty podjatosti znalců a uplatnění námitky podjatosti
v civilním soudním řízení

Diplomová práce

Olomouc 2024

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Problematické aspekty podjatosti znalců a uplatnění námitky podjatosti v civilním soudním řízení* vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 108 527 znaků včetně mezer.

V Prostějově dne 30. 3. 2024

Anna Soldánová

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé diplomové práce JUDr. Kláře Hamulákové, Ph.D. za vstřícné rady, připomínky a ochotnou pomoc při vedení práce.

Obsah

Seznam použitých zkratk	6
Úvod	7
1 Znalec v civilním soudním řízení	10
1.1 Postavení znalce	10
1.2 Výkon znalecké činnosti	11
1.3 Ustanovení znalce	12
1.4 Práva a povinnosti znalce	14
2 Znalecký posudek	15
2.1 Revizní znalecký posudek	16
3 Podjatost znalce	19
3.1 Důvody podjatosti znalce	19
3.2 Postup při vyloučení znalce pro podjatost	22
3.2.1 Rozhodnutí o vyloučení znalce	23
3.2.2 Vyloučení konzultanta	23
3.3 Posudek znalce vyloučeného pro podjatost	24
4 Námitka podjatosti	25
4.1 Uplatnění námítky podjatosti	26
5 Odpovědnost podjatého znalce při výkonu znalecké činnosti	30
5.1 Soukromoprávní odpovědnost znalce	30
5.2 Správní odpovědnost znalce	31
5.3 Trestní odpovědnost znalce	31
6 Dohled Ministerstva spravedlnosti	33
7 Formy obrany proti podjatosti znalce	41
7.1 Odvolání	41
7.2 Dovolání	42
7.3 Žaloba na obnovu řízení	42
7.4 Stížnost k Ústavnímu soudu	43
Závěr	46
Seznam použitých zdrojů	49
Monografie	49
Komentářová literatura	49

Internetové zdroje	49
Právní předpisy	50
Judikatura	51
Abstrakt	53
Summary.....	54
Klíčová slova	55
Key words.....	55

Seznam použitých zkratk

Instrukce	instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 8/2017 ze dne 23. 11. 2017, č. j. MPS-26/2017-OJD-ORG/32, o správním řízení ve věcech znalců a tlumočnicků a o některých dalších otázkách
KŘ	zákon č. 255/2012 Sb., kontrolní řád, ve znění pozdějších předpisů
LZPS	usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
Ministerstvo	Ministerstvo spravedlnosti
OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
Původní ZnalZ	zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění zákona č. 183/2017 Sb.
Seznam znalců	seznam znalců, znaleckých kanceláří a znaleckých ústavů
SŘ	zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů
Znalečné	souhrnná částka odměny, náhrady hotových výdajů a náhrady za ztrátu času včetně času stráveného na cestě
ZnalZ	zákon č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech

Úvod

Problematika podjatosti znalců je téma, které rezonuje českou odbornou i laickou veřejností. Jedná se o palčivý problém, jelikož mnoho soudních řízení se již v dnešní době bez znaleckého dokazování neobejde. Lze konstatovat, že posudky zpracované podjatými znalci vedou ke znekválení znalecké činnosti, její kritice a ostatně i k nepravdivým, neúplným a zkresleným znaleckým posudkům. Jedná se o tak společensky škodlivou činnost, že ji zákonodárce zakotvuje i jako trestný čin. Ne vždy je však podjatost znalce odhalena a případně i spravedlivě potrestána. Uvedené dokládá například Závěrečná zpráva o hodnocení dopadů regulace,¹ která uvádí, že samotný Nejvyšší soud doporučil zvažování zavedení obligatorní sankce vyškrcnutí ze seznamu, pokud by znalec podal znalecký posudek, přestože měl být vyloučen z důvodu podjatosti. Což se může jevit jako přísné, já to však hodnotím jako férové.

Jednou z hlavních příčin nastíněného problému byl s nejvyšší pravděpodobností zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění zákona č. 183/2017 Sb. (dále jen „původní ZnalZ“), který byl na území našeho státu účinný až do posledního dne roku 2020. I když si tento zákon prošel řadou úprav, nikdy se odborné veřejnosti nejevil být moderním a vhodným ke zkvalitnění znalecké činnosti. Za jeho účinnosti docházelo ke kritice znalecké profese, na to ostatně poukazuje i Důvodová zpráva k zákonu č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech. Dlouholetá snaha zákonodárského sboru, která vyústila v přijetí zákona č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech (dále jen „ZnalZ“), jakožto nové moderní právní úpravy znalecké činnosti, je však znaleckou obcí kritizována rovněž. Konkrétně se jedná např. o kritiku dohledu Ministerstva spravedlnosti (dále jen „ministerstvo“), nad jejím výkonem, jako jediného centrálního orgánu, namísto krajských soudů, či lépe předsedů krajských soudů jako správních orgánů.² Křístek novou právní úpravu shrnuje slovy: „*Stručně řečeno „je to samý bič a žádný cukr“*“. *Zákon znalcům nijak nepomáhá k tomu, aby psali kvalitnější posudky.*³ Doucha zase tvrdí, že někteří znalci po prostudování tohoto zákona pravděpodobně přestanou znaleckou činnost vykonávat, a to dle něj například proto, že: „*(s)tížnost na znalce nebude posuzovat soudce s patřičným vzděláním i potřebnou délkou praxe, nýbrž možná právě včera přijatý úředník na ministerstvu.*“⁴

¹ Závěrečná zpráva o hodnocení dopadů regulace [online]. psp.cz, 29. ledna 2018 [cit. 13. března 2024]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=133446>.

² Viz např. KŘÍSTEK, Lukáš. *Nový zákon je samý bič a žádný cukr* [online]. Česká justice, 14. září 2019 [cit. 2. března 2024]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2019/09/znalec-lukas-kristek-novy-zakon-samy-bic-zadny-cukr>.

³ Tamtéž.

⁴ DOUCHA, Rudolf. *Jak paralyzovat českou justici?* [online]. Česká justice, 3. listopadu 2019 [cit. 13. března 2024]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/blog/zakon-znalcich-paralyzovat-ceskou-justici/>.

Tato práce si klade za cíl zkoumat, zda může systém ZnalZ vést ke zkvalitnění znaleckého dokazování, a to především v oblasti podjatosti znalců. Výzkumné otázky, jejichž zodpovězením má být tohoto cíle dosaženo, zní: (1) je nová právní úprava schopna zabránit, aby posudek vypracoval znalec, jenž měl být z řízení vyloučen pro svou podjatost, tzn., je schopna působit na případnou podjatost znalců preventivně; (2) je vhodně nastavena dohledová činnost ministerstva, jakožto orgánu, který je politický a nestálý. Poslední výzkumnou otázkou je zodpovědět, zda je účastníkům řízení dána dostatečná možnost obrany proti posudkům vypracovaným podjatými znalci (3).

Práce je dělena na 7 kapitol, z nichž první dvě jsou koncipovány tak, aby uvedly čtenáře do dané problematiky, a aby pochopil pojmy, které v práci užívám.

Třetí kapitola se již přímo věnuje podjatosti znalců. Podrobně se zaměřuje na četné důvody podjatosti, které byly soudy judikovány, současně i na okolnosti, které svou podstatou podjatost znalce nezakládají. Je zde rozebrán postup vyloučení znalce a polemizováno o tom, zda lze posudek znalce, který měl být pro podjatost vyloučen, připustit v tomto řízení jako důkaz. Dále se zabírám metodami, kterými by se dalo ustanovení znalce, jenž měl být následně pro podjatost vyloučen, předejít. Je myšleno především na rychlost a hospodárnost řízení.

Jádro práce se věnuje námitce podjatosti, jakožto primární obraně proti osobě znalce či proti jeho posudku, která účastníkům řízení náleží *ex post*. Markantní část této kapitoly jsem věnovala otázce lhůty k uplatnění námítky podjatosti. Zkoumala jsem, zda lze analogicky aplikovat lhůtu k uplatnění námítky podjatosti soudce. Dále jaký výklad užívají české soudy a zda je lhůta, která je jimi stanovena v usnesení o ustanovení znalce, prominutelná. K uvedenému jsem použila i komparaci s občanskými soudními řády Rakouska a Německa.

Další kapitola se věnuje občanskoprávní, správněprávní a trestněprávní odpovědnosti znalce za vypracování posudku v případě, kdy měl být pro podjatost vyloučen. Přičemž se jedná o řazení od nejméně společensky škodlivého jednání po nejvíce škodlivé.

Konečně se práce zabývá dohledem ministerstva nad výkonem znalecké činnosti a zkoumá rozsah jeho dohledových oprávnění. Již dříve bylo nastíněno, že se jedná o velmi kritizovanou změnu oproti původnímu ZnalZ, proto jsou zde důvody kritiky podrobněji rozebrány, ale k tomu i okolnosti, které hodnotím touto změnou pozitivně. Rozebírám zde, jaký je vztah soudního řízení a dohledové činnosti ministerstva, jaké má ministerstvo prostředky dohledu a jak může znalce potrestat. Dále zda je možné vést správní řízení paralelně, či zda je nutné jej přerušit či vyčkat na rozhodnutí soudu.

Poslední kapitola pojednává o možnostech obrany účastníků civilního soudního řízení proti rozhodnutím založených na posudcích podjatých znalců. Je zde myšleno na odvolání,

dovolání (omezeně) a žalobu na obnovu řízení. Poslední podkapitola je potom věnována ústavní stížnosti. Odpovídám zde na otázku, zda ji lze podat proti podjatosti znalce vždy, či nikoliv a zda může být podána proti nevyhovění námitce podjatosti ještě před vydáním samotného meritorního rozhodnutí.

Při zkoumání odpovědí na výše nastíněné otázky jsem vycházela zejména ze současného ZnalZ, jakož i z původního a jejich prováděcích předpisů. Práce se často věnuje i jejich komparaci. Dále jsem použila i zákony z oblasti správního dohledu nad výkonem znalecké činnosti a ty, jenž upravují občanskoprávní, správněprávní a trestněprávní odpovědnosti znalce. Z hlediska procesní úpravy jsem pracovala se zákonem č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OSŘ“) a s komentáři k němu. Přičemž jsem vycházela z právní úpravy účinné k 1. 3. 2024.

Jelikož k nové právní úpravě znalecké činnosti zatím nevznikla žádná monografie, vycházím v analyticko-teoretické části práce primárně z komentářové literatury ke ZnalZ, dále z judikatury Nejvyššího a Ústavního soudu. V rámci zkoumání názorů znalecké obce k nové právní úpravě a hledání možného řešení na výzkumné otázky jsem pracovala i s odbornými články a dalšími internetovými zdroji.

1 Znalec v civilním soudním řízení

1.1 Postavení znalce

V některých soudních řízeních se mohou objevit skutečnosti, které ke svému posouzení potřebují odborné znalosti. Odborné znalosti jsou potom takové vědomosti, které svým obsahem přesahují obecné zkušenosti a které vyžadují určitou odbornou znalost a zkušenost.⁵ Soud k vyřešení odborné skutkové otázky nejprve vyžádá odborné vyjádření orgánu veřejné moci; není-li takový postup dostačující, ustanoví znalce; jsou-li jeho závěry nejasné či neúplné, vyžádá si od něj vysvětlení; nestačí-li vysvětlení, ustanoví revizního znalce a ve zvlášť výjimečných případech státní orgán, vědecký ústav nebo vysokou školu k podání ústavního znaleckého posudku.⁶

Dále je nutné podotknout, že soud je povinen postupovat podle § 127 OSŘ i tehdy, pokud disponuje soudce kromě odborných znalostí předpokládaných pro výkon své činnosti i jinými odbornými znalostmi potřebnými pro posouzení určité skutečnosti. Nelze totiž k tomuto přihlížet při posouzení, zda má být proveden důkaz znaleckým posudkem – tzn. i v těchto případech je základní povinností soudu provést důkaz znaleckým posudkem.⁷ Jako příklad uvádí Jirsa, že ač může být soudce například zkušeným filatelistou a s přehledem bez zaváhání určit cenu známky tvořící masu společného jmění manželů, které momentálně v řízení vypořádává – je projevem zásady předvídatelnosti rozhodnutí a principu rovnosti stran ustanovit znalce, který odbornou problematiku přiblíží účastníkům.⁸ Hlavní je však dle mého názoru to, že účastníci řízení mají dle § 123 OSŘ právo vyjadřovat se k důkazům, což by nemohli, pokud by jim nebyla objasněna odborná problematika.

Vyvstává potom otázka, zda lze odborné vyjádření žádat i od soudního znalce zapsaného v seznamu znalců, znaleckých kanceláří a znaleckých ústavů (dále jen „seznam znalců“). Jirsa dospěl k závěru, že nikoliv, jelikož v případě tohoto důkazního prostředku jde o speciální termín přiřaditelný výlučně k vyjádření orgánu veřejné moci, a tím soudní znalec není. Přesto však dle něj zákon nezakazuje, aby soud vyžádal od znalce podání odborné informace či odborné zprávy, kdy autor poukazuje zejména na slovo „univerzální“ obsažené v § 125 OSŘ,

⁵ HROMADA, Miroslav. In: SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vydání [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 631, aktualizováno k 1. lednu 2023 [cit. 5. ledna 2024].

⁶ JIRSA, Jaromír. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář*. Podle stavu k 1. 1. 2023. Kniha I., § 1–2501 občanského soudního řádu. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 848.

⁷ Stanovisko pléna Nejvyššího soudu ze dne 23. 12. 1980 sp. zn. Pls 3/80 (č. 1/1981 Sb. soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu) bod 1., písm. g).

⁸ JIRSA, Jaromír. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář*. Podle stavu k 1. 1. 2023. Kniha I., § 1–2501 občanského soudního řádu. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 849.

kteřé značí, že za důkazní prostředek lze užít vše, co zákon nezakazuje.⁹ S tímto názorem se také ztotožňují.

Soud tedy v souladu s ustanovením § 127 OSŘ primárně při zjišťování a posuzování odborných skutečností vyžádá u orgánu veřejné moci¹⁰ odborné vyjádření. Tento důkazní prostředek je hospodárný, jelikož za jeho podání náleží finanční úhrada jen tehdy, pokud tak stanoví zvláštní právní předpis.¹¹ Tyto orgány veřejné moci nemohou podání odborného vyjádření odmítnout, nemají-li k tomu objektivně vážné důvody. Objektivně vážným důvodem by dle mého názoru mohlo být například nedostatečné vybavení potřebnými nástroji či pomůckami. Pokud však pro komplikovanost posuzované otázky takový postup není postačující nebo je-li pochybnost o správnosti podaného odborného vyjádření, nebo tam, kde to zákon výslovně stanovuje,¹² využije soud znaleckého dokazování.

Pro příklad – mezi znalecké obory dle přílohy ZnalZ se řadí např. zdravotnictví, psychologie, doprava, školství, požární ochrana, kybernetická bezpečnost apod.¹³

1.2 Výkon znalecké činnosti

Dle ustanovení § 2 ZnalZ jsou znaleckou činností oprávněni vykonávat znalci, znalecké kanceláře a znalecké ústavy. Znalcem potom může být na základě § 5 odst. 1 téhož zákona fyzická osoba, která má odbornou způsobilost k výkonu znalecké činnosti, je bezúhonná, má vhodné zázemí a vybavení k řádnému výkonu znalecké činnosti, je plně svéprávná, neporušila v posledních 3 letech ZnalZ,¹⁴ není v úpadku, má kontaktní adresu na území České republiky a současně složila slib dle § 5 odst. 2 ZnalZ do rukou ministra spravedlnosti.

Znaleckou kancelářím dle § 6 odst. 1 ZnalZ potom může být obchodní korporace, která bude vykonávat znaleckou činnost prostřednictvím alespoň dvou znalců oprávněných k výkonu znalecké činnosti ve stejném oboru a odvětví a případně i specializaci, pro které si podala žádost o zápis do seznamu znalců; má vypracovaná relevantní pravidla pracovněprávních postupů, disponuje odpovídajícím zázemím a vybavením, je bezúhonná, není

⁹ JIRSA, Jaromír. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář*. Podle stavu k 1. 1. 2023. Kniha I., § 1–250l občanského soudního řádu. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 850.

¹⁰ Tzn. státní orgány, orgány územní nebo zájmové samosprávy a fyzické či právnické osoby, kterým byla svěřena působnost v oblasti veřejné správy.

¹¹ ŠÍNOVÁ, Renáta. In: ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Civilní proces: obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2020, s. 305.

¹² Např. dle § 336 pro ocenění nemovité věci, která má být následně prodána v exekuci. Viz ŠÍNOVÁ, Renáta. In: ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Civilní proces: obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2020, s. 305.

¹³ Příčemž kompletní seznam znaleckých odvětví jednotlivých znaleckých oborů potom zakotvuje příloha č. 1 k vyhlášce č. 505/2020 Sb., kterou se stanoví seznam znaleckých odvětví jednotlivých znaleckých oborů, jiná osvědčení o odborné způsobilosti, osvědčení vydaná profesními komorami a specializační studia pro obory a odvětví.

¹⁴ Podrobněji viz § 5 odst. 1 písm. e) ZnalZ.

v úpadku, má kontaktní adresu na území České republiky a současně neporušila v posledních 3 letech ZnalZ.¹⁵

Znaleckým ústavem potom může být na základě § 7 odst. 1 ZnalZ vysoká škola (nebo její část), veřejná výzkumná instituce, státní podnik nebo ústav, organizační složka státu (nebo její organizační jednotka) nebo osoba veřejného práva. Dalšími podmínkami jsou výkon vědeckovýzkumné činnosti v daném oboru po dobu alespoň 3 let bezprostředně předcházejících dni podání žádosti o zápis do seznamu znalců; disponovat minimálně jedním znalcem v dané oblasti, mít odpovídající zázemí s vhodným materiálním a personálním vybavením, vypracovat pravidla pracovních postupů a vnitřní předpisy dle ZnalZ. Konečně může být na základě ZnalZ znaleckým ústavem ten, kdo není v úpadku, je bezúhonný, má kontaktní adresu na území České republiky a současně neporušil v posledních 3 letech ustanovení ZnalZ.¹⁶

Ve věcech výkonu znalecké činnosti a ve věcech žádostí o zápis do seznamu znalců, potom rozhoduje ministerstvo. Seznam znalců je ZnalZ dle § 15 odst. 1 definován jako informační systém veřejné správy, jehož správcem je ministerstvo,¹⁷ a do něhož se zapisují znalci, znalecké kanceláře a znalecké ústavy. Údaje označené tímto zákonem jako veřejné jsou pak uveřejňovány způsobem umožňujícím dálkový přístup – přes webové stránky ministerstva na www.justice.cz. Údaje zde jsou pravidelně aktualizovány a jsou zde k dispozici i kontakty na znalce, tlumočníky a znalecké ústavy. Osobně hodnotím tuto digitalizaci velmi pozitivně, jelikož takovýto dálkový přístup je pro všechny mnohem komfortnější.

Nutno podotknout, že ve srovnání s původním ZnalZ obsahuje nová právní úprava daleko širší zakotvení podmínek pro naplnění odborné způsobilosti a dalších okolností, které musí znalci pro řádný výkon znalecké činnosti splňovat (k tomu srov. ustanovení § 8 a násl. ZnalZ).

1.3 Ustanovení znalce

Pokud soud uzná za vhodné ustanovit znalce nebo pokud mu to přikazuje zákon, je na místě ustanovit takového, jehož sídlo (nebo kontaktní adresa) se nachází v obvodu krajského soudu nadřízeného tomu, jenž znalce ustanovuje. Z časového hlediska pak zákon ukládá soudu povinnost, aby znalce ustanovil již ve fázi přípravy řízení.

Někdy se však nepodaří nalézt v seznamu nikoho, kdo by byl schopný danou problematiku posoudit. Pátrání po vhodném znalci tak může být pro soud velmi časově

¹⁵ Podrobněji viz § 6 odst. 1 písm. g) ZnalZ.

¹⁶ Podrobněji viz § 7 odst. 1 písm. j) ZnalZ.

¹⁷ Jsou k dispozici také u každého okresního soudu, zpravidla v podatelně nebo na správě soudu.

a energeticky náročné. Může však nastat situace, kdy taková osoba nebude nalezena ani v celé České republice a bude nutné hledat za hranicemi. Pokud tedy soud nějakou takovou odborně způsobilou osobu nalezne, avšak pobývající v takové vzdálenosti, že její cesta do naší země se bude jevit soudu neúčelnou a nevhodnou, bylo by dle mého názoru vhodné využít pro podání znaleckého posudku videokonferenci.

Znalec je soudem ustanoven usnesením,¹⁸ v rámci něhož je vymezeno zadání znaleckého posudku,¹⁹ jakož i stanovena lhůta pro jeho podání. Tuto lhůtu lze na žádost znalce výjimečně v odůvodněných případech prodloužit (z důvodů zvláštního zřetele hodných i opakovaně) – např. z důvodu obstrukcí účastníků, kteří se znalcem nechtějí spolupracovat (tehdy by se dle mého názoru měl znalec obrátit na soud o pomoc, a ten by měl účastníkům uložit potřebné povinnosti, případně, pokud je již uložil, tak je vymoci). Nutno však podotknout, že nedodržení této lhůty může znamenat uložení pořádkové pokuty nebo dokonce snížení odměny znalce.

Zadání znaleckého posudku by měl soud předběžně projednat a může zažádat znalce o předběžné vyčíslení výše souhrnné částky odměny, náhrady hotových výdajů a náhrady za ztrátu času, včetně času stráveného na cestě (dále jen „znalečné“), na což navazuje soudní povinnost zažádat si, aby účastníci řízení poskytli zálohu na náklady důkazních prostředků, jinak by nešlo důkaz znaleckým posudkem vůbec provést, jelikož by se jednalo o nepřipustný důkaz. Proti rozhodnutí o záloze není odvolání přípustné.

Znalecký ústav či znalecká kancelář jsou potom ustanoveni soudem především ke zpracování znaleckých posudků ve zvlášť obtížných případech vyžadujících zvláštního posouzení.²⁰

Jmenovaný znalec dle § 18 odst. 1 ZnalZ nesmí mít důvodnou pochybnost o své nepodjatosti pro poměr k věci, účastníkovi řízení nebo jeho zástupci, zadavateli, orgánu veřejné moci, který znalecký posudek zadal nebo provádí řízení nebo při jiném postupu správního orgánu, kde má být znalecký posudek použit.

Dle Jirsy je nanejvýš praktické, aby soud se znalcem nejdříve neformálně předjednal podání posudku, jelikož se může stát, že pro znalce není objektivně možné (např. pro momentální zdravotní stav) vůbec posudek podat. Nebo může nastat situace, kdy soud ustanoví znalce, který ale nedisponuje potřebnými znalostmi pro podání posudku, jelikož informace

¹⁸ Proti němuž není dle § 202 odst. 1 písm. a) OSŘ odvolání přípustné.

¹⁹ Znalci je nutno ustanovit také, jaký počet vyhotovení posudku má soudu odevzdat. Pokud se totiž stane, že počet paré bude nižší, než je třeba, není možné namnožit posudky jen tak, ale je nutné kontaktovat jeho autora s výzvou o doplnění dalšího exempláře, čímž vznikají zbytečné náklady a průtahy řízení.

²⁰ Dále viz § 25 ZnalZ.

v seznamu je zkrácená nebo pro laika, který se v daném oboru nepohybuje, nesrozumitelná.²¹ S tímto Jirsovým názorem se také ztotožňuji, jelikož je dle mého tento postup velmi vhodný z hlediska úspory času.

1.4 Práva a povinnosti znalce

Ustanovení § 30 a násl. ZnalZ upravuje právo na znalečné, které v případech, kdy je znalec ustanoven orgány veřejné moci blíže upravuje vyhláška č. 504/2020 Sb., o znalečném, ve znění pozdějších předpisů. Odměnu znalce je možné v odůvodněných případech zvýšit, ale nutno podotknout, že je rovněž možno ji i snížit (pokud znalec porušil svoje povinnosti). Znalci náleží rovněž právo na součinnost soudu a dalších osob.²² V neposlední řadě má právo odmítnout vypracování znaleckého posudku. Konečně je znalec oprávněn dle § 23 ZnalZ obrátit se na jiného odborníka a tedy využít možnosti konzultace s ním. Pak by měl ale soud dle mého názoru poměřovat, zda znalci postačí konzultace s jiným odborníkem, nebo zda bude vhodnější ustanovit znalce dva (či více), čímž by měl k dispozici znalecké posudky z více odvětví.

Znalec je povinen provedení znaleckých úkonů v případě, kdy je z tohoto úkonu vyloučen, odmítnout. Dle Benýška je základní povinností znalce: „...vyhotovit znalecký posudek s odbornou péčí, nezávisle, v oboru, odvětví a specializaci pro které má znalecké oprávnění, dále dodržovat mlčenlivost a zajistit, aby znalecký posudek obsahoval všechny zákonné náležitosti.“²³ Velkou změnou oproti původnímu ZnalZ je zakotvení nových povinností, a to konkrétně uzavření pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou znaleckou činností a obecná ohlašovací povinnost.

²¹ JIRSA, Jaromír. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář*. Podle stavu k 1. 1. 2023. Kniha I., § 1–250l občanského soudního řádu. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 853.

²² Viz § 127 odst. 4 OSŘ.

²³ *Za chyby v posudku hrozí znalci až půlmilionová pokuta nebo konec činnosti* [online]. České noviny, 24. června 2022 [cit. 11. ledna 2024]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/za-chyby-v-posudku-hrozi-znalci-az-pulmilionova-pokuta-nebo-konec-cinnosti/2224066>.

2 Znalecký posudek

Ačkoliv § 127 OSŘ zakotvuje jako primární způsob poskytnutí znaleckého posudku ústně do protokolu, praxe častěji užívá písemné vypracování – a to dle § 27 ZnalZ v listinné podobě nebo, souhlasí-li s tím zadavatel, v elektronické podobě.

Esenciální je si uvědomit, že soud může znalci položit pouze otázky, které se týkají skutkových zjištění, nikoliv právních. Jinak řečeno takové otázky, které jsou způsobilé soudu přinést důležitá zjištění pro jeho rozhodnutí. Není však přípustné od znalce žádat odpověď na otázku, jak vyložit hmotné právo nebo jak ve věci rozhodnout.²⁴ Ústavní soud k tomuto ve svém nálezu ze dne 13. 12. 2007, sp. zn. II. ÚS 2630/07 (N 224/47 SbNU 941) v části IV. uvedl: *„Postup soudů v tomto posuzovaném případě nese rysy typické pro postup soudů v těchto věcech. Je charakterizován formálním, schematickým pohledem na projednávaný případ, bez snahy o individuální přístup ke každému jednotlivému případu, a naprosto nekritickým přejímáním závěrů znaleckých posudků, v nichž jsou mnohdy formulovány odpovědi na dotazy soudů, které překračují meze odborného posouzení a zasahují přímo do rozhodování soudů tím, že dávají přímý návod, jak má soud ve věci rozhodnout. Soudní rozhodnutí pak není rozhodnutím nezávislého soudu, ale soudního znalce.“* I kdyby však byly otázky položeny znalci správně, nesmí se k právním závěrům nikdy uchýlit. Pokud se tak stane, takovéto informace nemohou být pro soud v rámci rozhodování ve věci samé použitelné, jelikož nejsou ze zákonného hlediska vůbec validní.²⁵

V situaci, kdy účastník v průběhu soudního řízení dospěje k závěru, že soudce neakceptovatelně jakkoliv přenáší odpovědnost za své rozhodnutí na znalce a žádá ho o řešení právní otázky, může takový účastník vznést procesní námitku dle ustanovení § 123 OSŘ nebo uplatnit v odvolání důvod dle § 205 odst. 2 písm. c), protože takovéto procesní pochybení soudu může založit vadu, která má za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, konečně se může obrátit se svou stížností k Ústavnímu soudu.²⁶

ZnalZ dále zakotvuje velmi důležitý prvek, a to přezkoumatelnost a srozumitelnost znaleckého posudku. Judikatura k tomuto uvádí: *„...aby soud mohl znalecký posudek odpovědně hodnotit, nesmí se znalec omezit ve svém posudku na podání odborného závěru, nýbrž z jeho posudku musí mít soud možnost seznat, z kterých zjištění v posudku znalec vychází,*

²⁴ JIRSA, Jaromír. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář*. Podle stavu k 1. 1. 2023. Kniha I., § 1–2501 občanského soudního řádu. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 848.

²⁵ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 4. 2019, sp. zn. 24 Cdo 3404/2018.

²⁶ JIRSA, Jaromír. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář*. Podle stavu k 1. 1. 2023. Kniha I., § 1–2501 občanského soudního řádu. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 849.

*jakou cestou k těmto zjištěním dospěl a na základě jakých úvah došel ke svému závěru.*²⁷ Dle mého názoru by tedy bylo vhodné uvádět procentuální pravděpodobnosti závěrů znalce při odpovědi na otázku položenou soudem.

2.1 Revizní znalecký posudek

Ustanovení § 127 odst. 2 OSŘ obecně umožňuje podrobit znalecký posudek tzv. reviznímu znaleckému zkoumání. *„Takové přezkoumání závěrů znaleckého posudku dalším posudkem jiného znalce, vědeckého ústavu nebo jiné instituce²⁸ je na místě tehdy, jestliže znaleckým dokazováním nebyly objasněny všechny skutečnosti potřebné k rozhodnutí ve věci, k nimž je třeba odborných znalostí, popř. jestliže soud má k dispozici dva znalecké posudky s rozdílnými závěry o stejné otázce a pro tyto rozpory, které se nepodařilo v řízení odstranit, nemohou být tyto znalecké posudky podkladem pro rozhodnutí.*“²⁹

Někdy se stane, že je nejprve podán jeden znalecký posudek, se kterým ovšem účastník nesouhlasí a vyvíjí tlak na soud, aby ustanovil znalce nového, a ten aby podal další posudek, který by mohl být pro tohoto účastníka příhodnější. S tím ovšem nebude třeba souhlasit druhá strana, což zapříčiní, že soud bude prakticky donucen k ustanovení znaleckého ústavu k podání revizního posudku. Tento postup je však dle Jirsy v rozporu se zákonem, ale rovněž i značně finančně a časově náročný. Dle něj je nutné, aby soud trval na tom, aby znalec, jenž byl soudem v řízení ustanoven, vyslovil kategoricky svůj odborný názor na věc a obhájil své závěry před účastníky, byť by se mohlo stát, že budou pro některé z nich považovány za nepříznivé. Jirsa ve svém komentáři správně uvedl, že důvodem k ustanovení nového znalce k přezkoumání dříve podaného posudku, jsou pouze případy naprosto zjevného pochybení znalce nebo tehdy, zpochybní-li účastník metodu, podle které znalec postupoval.³⁰ Na toto téma se vyjádřil i Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 9. 2. 2011, sp. zn. 22 Cdo 1561/2010, dle kterého: *„(s)oud při hodnocení znaleckého posudku musí zkoumat, zda provedený úkon byl učiněn řádně, tj. zda znalec dodržel soudem uložené zadání (zodpověděl na otázky, resp. zadání soudu k předmětu znaleckého úkonu s určitě a srozumitelně vyloženým závěrem, který má oporu v podkladových materiálech, netrpí rozpory atd.). Zjistí-li soud, že znalec nedostatečně splnil úkol, který soud vymezil ve svém opatření, případně jej nesplnil vůbec, podle okolností případu posoudí, zda znalce opatřením zaváže k doplnění tohoto neúplného (nedostatečného) posudku,*

²⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 8. 2009, sp. zn. 30 Cdo 352/2008.

²⁸ Při splnění podmínek uvedených v ustanovení § 127 odst. 3 OSŘ soud ustanoví státní orgán, vědecký ústav, vysokou školu nebo instituci specializovanou na znaleckou činnost.

²⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2002, sp. zn. 25 Cdo 583/2001.

³⁰ JIRSA, Jaromír. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář*. Podle stavu k 1. 1. 2023. Kniha I., § 1–2501 občanského soudního řádu. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 860.

nebo zda za účelem posouzení skutečností, k nimž je třeba odborných znalostí, ustanoví jiného znalce.“ Lze tedy shrnout, že nesouhlas jednoho účastníka se závěry znaleckého dokazování nemůže *a priori* vést k ustanovení znalce nového.

Samotný rozdíl mezi dvěma znaleckými posudky obligatorně neznamená povinnost soudu ustanovit znalce revizního, pokud mohou být pochybnosti soudu o jednom z posudků odstraněny a současně pochybnosti o druhém, po výsledku autora posudku, naopak zesíleny.

Může se v praxi ovšem stát, že takovýto revizní znalecký posudek dojde k jiným závěrům nežli znalecký posudek původní. Této problematice se věnoval Nejvyšší soud, který tvrdí, že: „(m)ěl-li soud při rozhodování k dispozici dva znalecké posudky s rozdílnými závěry o stejné otázce, musí je zhodnotit v tom smyslu, který z nich a z jakých důvodů vezme za podklad svého rozhodnutí a proč nevychází ze závěrů druhého znaleckého posudku.“³¹ K uvedenému Jirsa ve svém komentáři uvádí zajímavý příklad z praxe: „Stalo se u Obvodního soudu pro Prahu I, že na jeden jediný obraz existovalo pět znaleckých posudků vyjadřujících se k pravosti a ceně obrazu s rozpětím od 200 tis. do 8 mil. Kč. Při jednání byli slyšeni znalci dva, své závěry (značně odlišné) obhajovali tak vehementně, že musela zakročit justiční stráž a zajistit pořádek v jednací síni. Přesto ke shodě názorů nedošlo.“³² Toto pak zhodnotil slovy: „Někdy je skutečně odborná otázka natolik složitá, že je nezodpověditelná. Soudce si potom musí umět poradit a při svém rozhodnutí vyjít z toho, že prostě odbornou otázku s jistotou nevyřeší nikdo na světě. Také to je závěr o skutkovém stavu.“³³

Nyní blíže k rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 11. 5. 2021, sp. zn. 32 Cdo 3443/2019 (č. 33/2022 Sb. rozh. civ.), který se zaobírá nutností rozlišování požadavku na nepodjatost znalce od požadavku na nezávislost revizního znalce ve vztahu k dosavadnímu znaleckému zkoumání.

Revizní znalecký posudek má být dle § 127 odst. 2 OSŘ vypracován tzv. jiným znalcem, z čehož lze dle mého názoru usuzovat, že v případě revizního znaleckého posudku je kromě obecného požadavku nestrannosti (respektive nepodjatosti) kladen důraz i na nezávislost tohoto přezkumu ve vztahu k dosavadnímu dokazování původního znalce. Lze tedy shrnout, že úkolem revizního znaleckého posudku je nejen nestranné, ale i nezávislé posouzení odborných závěrů, které již byly v řízení prezentovány a o jejichž správnosti má soud i po slyšení znalce

³¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2002, sp. zn. 33 Cdo 325/2001.

³² JIRSA, Jaromír. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář*. Podle stavu k 1. 1. 2023. Kniha I., § 1–2501 občanského soudního řádu. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 862.

³³ Tamtéž.

pochybnosti, přičemž garancí nezávislosti je skutečnost, že přezkum bude proveden jiným, dosud ve věci nezainteresovaným, znalcem.

Dle Jirsa může jako revizní znalecký posudek sloužit i znalecký posudek předložený účastníkem dle § 127a OSŘ.³⁴ Nejvyšší soud však s tímto závěrem nesouhlasí, jelikož v rozebíraném rozsudku uvedl, že na znalecký posudek předložený účastníkem řízení splňující náležitosti stanovené v § 127a OSŘ nelze nahlížet jako na revizní znalecký posudek. Dle mého názoru však k takovému posudku může soud přistupovat jako ke znaleckému posudku běžnému, kdy konkluze z něho plynoucí mohou dovodit pochybnosti o správnosti závěrů v řízení již podaného znaleckého posudku, což může být soudem opět odstraněno výsledkem obou znalců, případně by se pak (pokud by vzájemné rozpory dále trvaly) uchýlil k reviznímu znaleckému posudku.

³⁴ JIRSA, Jaromír. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář*. Podle stavu k 1. 1. 2023. Kniha I., § 1–2501 občanského soudního řádu. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 863.

3 Podjatost znalce

Nestrannost znalce spadá mezi základní zásady znalecké činnosti. Je součástí práva na spravedlivý proces, tedy práva ústavně zaručeného. Dle Dörfla jakkoli lze znalce považovat za samostatný ekonomický subjekt, znaleckou činností (která svým způsobem vykazuje znaky veřejného úřadu) na sebe přejímá jako jednu ze základních povinností též požadavek nestrannosti. Rovněž ve svém komentáři přirovnává nároky kladené zákonem na znalce k těm, které jsou kladené na soudce.³⁵ Což je dle mého názoru žádané, ale je třeba dbát přiměřenosti takového přirovnání, jelikož na soudce jsou nároky přeci jen vyšší.

3.1 Důvody podjatosti znalce

Důvody podjatosti znalce lze dělit obecně na dvě skupiny, a to důvody věcné a osobní. Věcné důvody se vztahují k situacím, kdy má znalec vztah k projednávané věci, ve které má provádět svou znaleckou činnost, a ty osobní důvody potom k osobám, které se účastní na řízení. Nelze se však dle mého názoru při zkoumání podjatosti znalce omezit pouze na vztah k projednávané věci nebo k osobám, kterých se úkon přímo týká. Myslím si, že je nutné zabírat se komplexním posouzením všech skutečností, které k těmto pochybnostem o znalcově podjatosti vedly. Jirsa k tomuto uvádí: „(k) vyloučení znalce může dojít teprve tehdy, když je evidentní, že jeho vztah k dané věci, účastníkům nebo jejich zástupcům, dosahuje takové povahy a intenzity, že i přes zákonem stanovené povinnosti nebude moci nebo nebude schopen nezávisle a nestranně provést odborné posouzení.“³⁶ Jinými slovy, pokud by znalec naplňoval některý z důvodů podjatosti, musí být vyloučen z podání znaleckého posudku, neboť by nemohl objektivně a nezájatě posoudit skutečnosti, k nimž je třeba odborných znalostí.³⁷

Mezi důvody podjatosti dle § 18 ZnalZ lze zařadit poměr k věci, účastníkovi řízení nebo jeho zástupci, zadavateli, orgánu veřejné moci, který znalecký posudek zadal nebo provádí řízení nebo při jiném postupu správního orgánu, kde má být znalecký posudek použit. Důvody podjatosti znalce jsou, jak je vidno, širší nežli u soudců, jelikož okruh osob, se kterými zákon pro provedení znaleckého posudku vylučuje vztah, je rozšířen i na orgány veřejné moci a jiné osoby, jež mu znalecký úkol zadávají.

První zákonný důvod podjatosti – poměr k věci – lze definovat jako osobní zájem znalce na výsledku soudního řízení. Uvedené by tedy platilo, pokud by se znalec nacházel v postavení

³⁵ DÖRFL, Luboš. In: DÖRFL, Luboš. *Znalec a znalecký posudek v civilním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 168.

³⁶ JIRSA, Jaromír. *Posudek vyloučeného znalce* [online]. Právní prostor, 26. ledna 2015 [cit. 3. února 2024]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/judikatura/procesni-pravo/posudek-vylouceneho-znalce>.

³⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 7. 2014, sp. zn. 21 Cdo 2616/2013 (č. 109/2014 Sb. rozh. civ.).

hlavního či vedlejšího účastníka řízení, ovšem rovněž i v případě, že by výsledek daného řízení mohl mít vliv na právní nebo majetkové poměry znalce. Komentář uvádí např. situaci, kdy by byl znalec povolán oceňovat v exekučním řízení nemovitost, kterou by sám jako dražitel chtěl následně koupit.³⁸

Vztah k účastníku řízení nebo jeho právnímu zástupci je dán zejména tehdy, je-li znalec s těmito osobami v příbuzenském poměru, respektive jedná-li se o osobu blízkou,³⁹ dále tehdy, bude-li dán mezi zmíněnými osobami přátelský vztah nebo se bude jednat o běžně známé osoby. Zajímavý je například vztah sousedský, u kterého je nutné zkoumat, zda mezi danými sousedy existuje nějaký kamarádský vztah, tzn. zda si vzájemně tykají, půjčují si věci, tráví spolu čas apod., či zda se prakticky neznají a jen vědí, že daná osoba žije v jejich okolí, protože v tomto případě by nešlo na podjatost usuzovat. Dle mého názoru v úvahu přichází i vztah ekonomické závislosti, např. v souvislosti s vědeckou či jinou publikační činností, v souvislosti se správou vlastního majetku apod.

Pokud bychom však hovořili o vztahu k veřejnému orgánu, který znalce ustanovil nebo před kterým je řízení vedeno, nelze se podle mě omezit pouze na podjatost vzhledem k samotné instituci, která jej jmenovala, ale i k osobě, která ve věci jedná – tedy příkladmo by se jednalo o podjatost k osobě soudce.

Dlužno podotknout, že Dörfl se v tomto směru přiklání k názoru, že soudní rozhodnutí vztahující se k vyloučení soudců pro podjatost lze plně aplikovat rovněž na případy podjatosti znalců.⁴⁰ Judikurní praxe se ustálila v myšlenku, dle které je nutno hodnotit podjatost soudce (= tj. i znalce) jako subjektivní vztah ke konkrétní osobě (ten je však nutno dovozovat jen z objektivně doložených důvodů). ZnalZ z tohoto důvodu objektivizoval podjatost znalce vzhledem k subjektivní kategorii postoje osoby vůči níž se podjatost sleduje, tzn. postačuje, pokud je naplněna tzv. důvodná pochybnost o jeho nepodjatosti. Jinými slovy důvody pro vyloučení znalce nelze zakládat jen na subjektivních pochybnostech účastníka řízení, ale musí být objektivizovány takovým způsobem, že existují, a účastníkem jsou tvrzeny skutečnosti, v jejichž světle může být nepodjatost konkrétní osoby zpochybněna.⁴¹

³⁸ DÖRFL, Luboš. In: DÖRFL, Luboš a kol. *Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 169.

³⁹ Dle § 22 odst. 1 občanského zákoníku se jedná o osobu blízkou příbuznou v řadě přímé, sourozence a manžela nebo registrovaného partnera; jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, pokud by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pocítovala jako újmu vlastní. Má se za to, že osobami blízkými jsou i osoby sešvagřené nebo osoby, které spolu trvale žijí.

⁴⁰ DÖRFL, Luboš. In: DÖRFL, Luboš a kol. *Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 170.

⁴¹ Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 28. 2. 2006, sp. zn. II. ÚS 71/06.

Pokud se tedy na tuto problematiku analogicky aplikují důvody podjatosti soudců, lze zjistit, že judikatura Ústavního i Nejvyššího soudu jako důvod podjatosti soudce dovozuje, dle mého názoru správně, i zjevně nepřátelský vztah.⁴² Tzn. zjevně nepřátelský vztah znalce k účastníkům soudního řízení, kdy lze podle mě v tomto případě hovořit o nejsilnějším druhu podjatosti.

Za důvod podjatosti znalce lze považovat vztah k právnické osobě, o níž má znalecký posudek vypracovat, příkladmo je možno uvést působení znalce ve statutárním nebo obdobném orgánu obchodní korporace. Dalším z takových důvodů, kdy lze zcela důvodně pochybovat o nepodjatosti znalce pro poměr k účastníkovi řízení, je skutečnost, že mezi nimi existuje pracovní poměr k témuž zaměstnavateli, čímž se zabýval Ústavní soud se ve svém nálezu ze dne 25. 6. 2003, sp. zn. II. ÚS 35/03 (N 102/30 SbNU 455), dle něhož: *„(j)edním z takových důvodů, kdy lze zcela důvodně pochybovat o nepodjatosti znalce pro poměr k účastníkovi řízení, je skutečnost, že mezi nimi existuje pracovní poměr k témuž zaměstnavateli. Je totiž zřejmé, že se v takovém případě jedná o vztah ekonomické závislosti, jednak nelze ani vyloučit možnost, že přístup znalce při vypracování znaleckého posudku mohou (vědomě, či nevědomě) ovlivnit pocity kolejality a loajality či obavy před nepříznivými pracovní-společenskými dopady. Takový případ nastává, podává-li soudu jako znalec znalecký posudek pracovník generální inspekce Českých drah ve věci zaměstnance Českých drah.“* V tomto rozhodnutí Ústavní soud shledal za lehkovážný názor Krajského soudu v Ústní nad Labem, dle jehož názoru by přeci znalec s ohledem na své zákonné povinnosti⁴³ neuváděl nepravdu, protože pak by dle názoru Ústavního soudu, se kterým se ztotožňuji, právní úprava otázek týkajících se podjatosti znalců v podstatě ztratila svůj význam.

Nejvyšší soud oproti tomu judikoval ve svém rozsudku ze dne 29. 1. 2003, sp. zn. 25 Cdo 1593/2001, že ne každý profesní vztah znalce a účastníka řízení musí nutně představovat znalcovu podjatost. Konkrétně zastává správně Nejvyšší soud názor, dle kterého důvodem pro vyloučení znalce pro podjatost není sama o sobě okolnost, že znalec již dříve vyšetřoval žalobce v souvislosti s vypracováním posudku na žádost vedlejšího účastníka na straně žalovaného.

Také znalecký ústav může být výjimečně dle judikatury Nejvyššího soudu vyloučen stejně jako znalec jakožto fyzická osoba dle ustanovení § 17 OSŘ. Nejvyšší soud k tomu uvedl, že pochybnost o nepodjatosti nelze mít pouze u znalce jako fyzické osoby, ale i u ústavů kvalifikovaných ke znalecké činnosti. Podjatost jako taková nevyplývá jen z osobního vztahu,

⁴² Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 4. 2012, sp. zn. 30 Cdo 725/2011.

⁴³ Konkrétně krajský soud poukazyval na ustanovení § 6 odst. 2 původního ZnalZ.

který k věci a k účastníkům, popřípadě k jejich zástupcům může mít pouze fyzická osoba, nýbrž může dle mého názoru vyplývat například i ze zaměstnaneckého stavu, kdy účastníkem řízení bude některý z kolegů znaleckého ústavu. Důkazem tohoto tvrzení může být i to, že opačný názor nezakotvuje ani § 17 OSŘ, natož § 22 odst. 3 ve spojení s § 21 a § 11 odst. 1 původního ZnalZ. Konečně Nejvyšší soud konstatoval, že zařazení ústavu do organizační soustavy jednoho z účastníků řízení je důvodem naplnění zákonného předpokladu pochybnosti o jeho nestrannosti, a tedy nepodjatosti.⁴⁴

Nejvyšší soud se také ve svém rozsudku ze dne 30. 5. 2018, sp. zn. 22 Cdo 837/2018 věnoval otázce podjatosti znalce v souvislosti s výkonem jeho činnosti v budově ve výlučném vlastnictví některého z účastníků.⁴⁵ Dospěl tedy dle mého názoru správně k závěru, že v takovém případě lze mít objektivní pochybnosti o jeho nepodjatosti, jelikož mezi nimi již vznikl nějaký soukromoprávní vztah.

Konečně Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 11. 5. 2021, sp. zn. 32 Cdo 3443/2019 (č. 33/2022 Sb. rozh. civ.) v bodě 25 uvedl: *„Důvod pro vyloučení znalce z podání znaleckého posudku však nemůže spočívat pouze v tom, že znalec již dříve na základě podnětu účastníka řízení v dané věci vyjádřil svůj odborný názor. Posouzení určitých skutečností znalcem na základě jeho odborných znalostí je totiž účelem znaleckého posudku a samotné předchozí vyjádření takových odborných závěrů učiněné na podnět některého z účastníků řízení neznamená existenci poměru k věci, k orgánům provádějícím řízení, k účastníkům či k jejich zástupcům zakládajícího pochybnost o jeho nepodjatosti. Znalecký posudek podaný takovým znalcem (znaleckým ústavem) tedy může být způsobilým důkazem, na základě kterého lze v řízení činit skutková zjištění.“* Dle mého názoru je tento závěr správný, protože taková okolnost sama o sobě podjatost znalce nezakládá, k tomu by musely být naplněny důvody podjatosti.

3.2 Postup při vyloučení znalce pro podjatost

Znalec by měl dle zákona primárně oznámit soudu důvody, pro které by mohl být vyloučen sám, a to neprodleně, jakmile se o nich dozví – v takovém případě by soud usnesením znalce zprostil znalecké činnosti a ustanovil znalce nového.⁴⁶ Jinak existuje možnost účastníka řízení uplatnit námitku podjatosti (k té viz kapitola č. 4).

⁴⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2001, sp. zn. 30 Cdo 2277/2000.

⁴⁵ V tomto případě se konkrétně jednalo o budovu ve vlastnictví žalovaného.

⁴⁶ Je však třeba dotázat se nejprve účastníků, zda k osobě nového znalce nemají námitky, aby se předešlo zbytečným průtahům.

Pokud tedy soud vydá rozhodnutí o vyloučení znalce ze znalecké činnosti, je povinen vrátit soudu zpět všechny podklady, které si pro znalecké dokazování zapůjčil, a to bez zbytečného odkladu. Pro dodržení principu rychlosti řízení by bylo dle mého názoru jistě vhodné, pokud by se prioritně seznámil se záhlavím usnesení o ustanovení znalce, kde z logiky věci ihned zjistí, kdo je účastníkem řízení, kdo je jeho zástupce a čeho se věc týká. Přičemž by v tento okamžik mohl posoudit, zda jsou dány důvody podjatosti k těmto osobám či k věci jako takové. Pokud by tyto důvody byly naplněny, je jeho povinností tuto skutečnost ihned oznámit soudu. Dalším důležitým momentem, kdy podle mého názoru mohou vyplynout na povrch důvody podjatosti znalce, je v okamžiku po pečlivém prostudování spisu či dalších podkladů, které má znalec k dispozici v další fázi soudního řízení, neboť důvody podjatosti, které původně znalci nemusely být známy, se mohou objevit až v tento okamžik.⁴⁷

Může se však stát, že okolnosti odůvodňující vyloučení znalce ze znaleckého dokazování budou naplněny až po vypracování znaleckého posudku, a to dokonce i až po okamžiku koncentrace řízení.⁴⁸ Jasně však vyplývá z judikatury Nejvyššího soudu, že ke skutečnostem, pro které je znalec vyloučen, soud přihlíží kdykoliv za řízení.⁴⁹ To tedy znamená, že i po momentu, kdy nastává koncentrace řízení.

3.2.1 Rozhodnutí o vyloučení znalce

Dle ustanovení § 17 OSŘ o vyloučení znalce,⁵⁰ rozhoduje předseda senátu usnesením, přičemž není přípustný opravný prostředek. Nepřípustností odvolání proti usnesení o vyloučení znalce je podle Jirsy zdůrazněna zásada rozhodnutí při jediném nařízeném jednání a soudci je tak dán do ruky další z řady prostředků, aby ji mohl dodržet.⁵¹ Jednání se nařizuje pouze, pokud by bylo nutno provést dokazování.

3.2.2 Vyloučení konzultanta

Dle § 18 odst. 3 se ustanovení o vyloučení znalce přiměřeně použije i na vyloučení konzultanta z úkonů, které pro znalce vykonává. Jedná se mimochodem o osobu, kterou je znalec oprávněn přibrat se souhlasem soudu k posouzení zvláštních dílčích otázek.⁵² V takovém případě nejde o společný posudek, ale jen o konzultaci. Toto ustanovení vychází z ustálené judikatury vyšších soudů. Dle Dörfla by proto znalec, který jméno konzultanta musí povinně

⁴⁷ Opět by byl znalec povinen ihned o této skutečnosti informovat soud, respektive předsedu senátu.

⁴⁸ Srov. § 118b odst. 2 věta druhá OSŘ.

⁴⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 7. 2014, sp. zn. 21 Cdo 2616/2013 (č. 109/2014 Sb. rozh. civ.).

⁵⁰ Jakož i o vyloučení tlumočnicka, zapisovatele nebo jiného zaměstnance soudu.

⁵¹ JIRSA, Jaromír. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář*. Podle stavu k 1. 1. 2023. Kniha I., § 1–2501 občanského soudního řádu. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 119.

⁵² Viz § 23 ZnalZ.

uvádět do svého znaleckého posudku, měl o předmětu řízení, účastnících, jejich zástupcích i orgánu, před nímž se řízení vede, informovat a jeho vyjádření k otázce podjatosti do znaleckého posudku zahrnout taktéž.⁵³

3.3 Posudek znalce vyloučeného pro podjatost

Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 17. 7. 2014, sp. zn. 21 Cdo 2616/2013 (č. 109/2014 Sb. rozh. civ.) dle mého názoru správně uvedl, že: *„(z)nalecký posudek vypracovaný znalcem, který jej nesmí ve věci podat, protože lze mít pro jeho poměr k věci, orgánům provádějícím řízení, účastníkům nebo jejich zástupcům pochybnost o jeho nepodjatosti, není způsobilým důkazem, na základě něhož by mohl soud učinit skutková zjištění. Ke skutečnostem, pro které je znalec vyloučen, soud přihlíží kdykoliv za řízení.“*⁵⁴

Nezpůsobilý důkaz je pak takový, který nelze v řízení vůbec provést, jinak by bylo založeno pochybení soudu zakládající pochybnosti z hlediska porušení práva dle čl. 37 odst. 1 usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky (dále jen „LZPS“).

⁵³ DÖRFL, Luboš. In: DÖRFL, Luboš a kol. *Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 172.

⁵⁴ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 1. 2018, sp. zn. 32 Cdo 2884/2016.

4 Námitka podjatosti

Námitku podjatosti zakotvuje § 17 OSŘ, dle něhož o vyloučení znalce rozhoduje předseda senátu; přičemž se připouští přiměřené použití i některých ustanovení⁵⁵ upravujících podjatost soudce. O námitce proti osobě znalce rozhoduje soud usnesením.

Účastníci mají právo se k osobě znalce vyjádřit; soud je o tomto jejich právu musí bezpodmínečně informovat, a to za přiměřeného použití § 15a odst. 1 OSŘ.⁵⁶ Námitka podjatosti znalce může být vznesena u soudu, jakmile se účastník řízení o skutečnosti zakládající pochybnost o nestrannosti, respektive podjatosti znalce, dozví.

Dle stanoviska pléna Nejvyššího soudu k některým otázkám postupu soudů a státních notářství při provádění důkazu znaleckým posudkem v občanském soudním řízení a v řízení před státním notářstvím výraz námitka podjatosti neodpovídá terminologii OSŘ. Podle tohoto stanoviska je vhodnější vyzvat účastníky řízení k vyjádření se k osobě znalce. Konkrétně to má být z toho důvodu, že tento termín lépe vystihuje skutečnost, že soud sice musí k tomuto vyjádření přihlédnout, avšak pokud se rozhodne tuto osobu ustanovit (tzn. neshledá důvodnými výhrady proti osobě znalce), s tvrzeními účastníků o výhradách proti tomuto znalci se vypořádá až v té části rozhodnutí ve věci, kde uvádí, jakými úvahami se řídil při hodnocení důkazů. Na druhou stranu, pokud soud shledá výhrady proti tomuto znalci za důvodné, nevydává zvláštní rozhodnutí, nýbrž usnesením ustanoví znalcem jinou osobu, jestliže se účastníci vyjadřovali k osobě znalce ještě před tím, než došlo k jeho ustanovení. Jinak, pokud se účastníci vyjadřovali k osobě znalce až po vydání usnesení o ustanovení znalce, změní soud toto usnesení a ustanoví znalce jiného. Konečně v odůvodnění tohoto usnesení dle Nejvyššího soudu uvede, proč se tak stalo, a vypořádá se s tvrzením účastníků týkajícím se osoby vyloučeného znalce.⁵⁷

Námitka podjatosti je procesním úkonem, pro který jsou zákonem jasně definovány obligatorní náležitosti. Obecnými náležitostmi námitky podjatosti jsou informace o tom, kterému soudu je určena, kdo ji činí, které věci se týká a co sleduje; za nezbytnou součást je rovněž považováno i provedení podpisu a datace.⁵⁸ Nad rámec těchto obecných náležitostí dále OSŘ v § 15a odst. 3⁵⁹ uvádí také zvláštní požadavky na obsah námitky podjatosti. Účastník řízení musí vymežit, proti kterému znalci svou námitku směřuje, v čem je spatřován důvod

⁵⁵ Konkrétně se přiměřeně použijí ustanovení § 14 odst. 1, § 15, § 15a odst. 1 a 3 a § 16 odst. 3 OSŘ.

⁵⁶ Toto ustanovení zní: „Účastníci mají právo vyjádřit se k osobám soudců a přisedících, kteří mají podle rozvrhu práce věc projednat a rozhodnout. O tom musí být soudem poučeni.“

⁵⁷ Stanovisko pléna Nejvyššího soudu ze dne 23. 12. 1980 sp. zn. Pls 3/80 (č. 1/1981 Sb. soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu), bod 2., písm. g).

⁵⁸ Povinnost podpisu a datování se nevztahuje na podání v elektronické podobě podle zákona č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech, osobních číslech a autorizované konverzi dokumentů, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁹ Který je, jak už bylo vysvětleno, dle § 17 OSŘ aplikovatelný i na námitku podjatosti znalce.

pochybnosti o nepodjatosti onoho znalce, případně kdy se o důvodu vyloučení účastník podávající námitku dozvěděl, a současně, jakými důkazy je možno tento důvod vyloučení prokázat (srov. § 14 odst. 1 OSŘ).

4.1 Uplatnění námitky podjatosti

Ten účastník, který má námitku ke znalcově podjatosti, se s ní musí obrátit na soud, respektive na předsedu senátu, a to dle Hromady ve lhůtě, která je bezprostředně stanovena v usnesení o ustanovení znalce a počíná běžet od doručení tohoto ustanovení. Spis k vypracování znaleckého posudku je dle něj vhodné zaslat znalci až poté, co uplynula tato lhůta a lze tedy usuzovat, že není jeho podjatost namítána, aby se soud vyhnul zbytečným nákladům na straně znalce, se kterými by se musel později v řízení vypořádat.⁶⁰

Nejvyšší soud však tento názor nesdílí. Ve svém rozsudku ze dne 17. 7. 2014, sp. zn. 21 Cdo 2616/2013 (č. 109/2014 Sb. rozh. civ.) judikoval, že: „(l)hůta k uplatnění námitky podjatosti znalce, jejíž zmeškání by mělo za následek, že by již otázku vyloučení znalce nebylo možné v základu zkoumat a vyřešit, není stanovena.“ Dále k tomu vyslovil, že i kdyby byla v usnesení o ustanovení znalce stanovena nějaká lhůta, neznamená to, že by se soudy nemohly zabývat posléze vznesenými námitkami, v nichž účastník řízení vyjadřuje pochyby o nepodjatosti znalce. Kdyby se totiž dle něj tyto námitky ukázaly být opodstatněnými, mělo by to nutně takový následek, že znalecký posudek, který byl v řízení podaný, nebyl způsobilým důkazním prostředkem, a tedy že by soud za účelem posouzení skutečností, k nimž je třeba dosahovat nějakého stupně odborných znalostí, musel ustanovit znalce jiného.⁶¹

Pro srovnání se zákonnou úpravou vyloučení soudců (včetně přísedících) pro podjatost považuji za vhodné zmínit § 15a odst. 2 OSŘ, jenž však není přiměřeně použitelný ve věcech znalců.⁶² Toto ustanovení konkrétně stanoví, že uplatnění námitky podjatosti vůči konkrétnímu soudci je nutné učinit nejpozději při prvním jednání, jehož se účastnil tento soudce. Pokud okolnost odůvodňující vyloučení nebyla účastníku řízení v této době ještě známa či vnikla-li později, stanovuje pro tento případ zákon 15denní subjektivní lhůtu. Později může námitku podjatosti účastník uplatnit jen tehdy, jestliže nebyl soudem poučen o svém právu vyjádřit se k osobám soudců. Osobně považuji za účelné zakotvit konkrétní subjektivní lhůtu k uplatnění námitky podjatosti znalce, jako například ve věcech soudců.

⁶⁰ HROMADA, Miroslav. In: SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vydání [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 61, aktualizováno k 1. lednu 2023 [cit. 5. ledna 2024].

⁶¹ Jednalo by se samozřejmě o znalecký posudek dle ustanovení § 127 odst. 1 OSŘ a nikoliv o revizní znalecký posudek dle odst. 2 téhož ustanovení.

⁶² § 17 OSŘ.

Proto pro zajímavost k výše nastíněné problematice uvádím úryvky německé a rakouské právní úpravy, jež jsou častými inspiračními zdroji pro české právo:

Ustanovení § 406 odst. 2 německého občanského soudního řádu⁶³ – „*Návrh na odmítnutí se podává soudu nebo soudci, kterým je znalec jmenovaný, a to před výsledkem znalce, nejpozději ale do 2 týdnů poté, co bylo oznámeno nebo doručeno usnesení o ustanovení znalce. Později je odmítnutí přípustné jen tehdy, pokud navrhovatel doloží, že existovala bez jeho zavinění překážka, která mu zabránila uplatnit důvod odmítnutí dříve. Návrh může být zaprotokolován soudní kanceláří.*“

Ustanovení § 355 odst. 2 rakouského občanského soudního řádu⁶⁴ – „*Odmítnutí se uplatňuje u soudu, u kterého probíhá řízení, pokud ale byl výběr znalců přenechán pověřenému nebo dožádanému soudci, pak se uplatní u tohoto soudce před začátkem provedení důkazů, a u písemného posudku před jeho odevzdáním na základě písemného vyjádření nebo ústně. Později může být znalec odmítnut jen tehdy, pokud strana věrohodně vysvětlí, že důvod odmítnutí dříve nezjistila nebo jej nemohla uplatnit kvůli nepřekonatelné překážce.*“

Jak je zřejmé z výše uvedených zahraničních právních úprav, stanovení doby pro uplatnění námitek vůči osobě znalce má jistě smysl – tuto možnost vyžívá německá právní úprava, která stanoví 2 týdny pro podání námitek; rakouská právní úprava potom stanoví lhůtu před začátkem provedení důkazu. Záměrem českého zákonodárce však jistě nebylo stanovit, že by posléze podanou námitku již neměl soud zkoumat, pouze tato právní úprava dbá na řádný průběh řízení, převedším na jeho plynulost. Pokud se tedy stane, že námitka podjatosti bude účastníkem řízení uplatněna až po uplynutí lhůty pro uplatnění námitek podjatosti znalce, soud by se jí měl i v tomto případě jistě zabývat – neboť případná podjatost znalce zpochybňuje věrohodnost tohoto důkazního prostředku a může být uplatněna v odvolání, jelikož se jedná o způsobilý odvolací důvod. V takovémto případě je však při nejmenším na místě (potom, co soud shledá námitku podjatosti znalce jako důvodnou a znalce vyloučí) aplikovat § 148 odst. 2 OSŘ a uložit účastníkovi řízení, který měl povinnost vznést námitku podjatosti, aby nahradil státu náklady řízení, které vznikly v důsledku znalecké činnosti, jež nebude v řízení již nadále využitelná.⁶⁵

Aby se však zabránilo ustanovení znalce, proti němuž budou účastníci namítat podjatost, může soud v rámci přípravy jednání zaslat účastníkům písemnou výzvu, kde uvede jakého

⁶³ Zivilprozessordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 5. Dezember 2005, die zuletzt durch Artikel 3 des Gesetzes vom 22. Dezember 2023 geändert worden ist (zkráceně ZPO).

⁶⁴ Gesetz Nr. 113/1895 vom 1. August 1895, über das gerichtliche Verfahren in bürgerlichen Rechtsstreitigkeiten, zuletzt geändert durch BGBl. I Nr. 77/2023 (zkráceně ZPO).

⁶⁵ Je ovšem nutné zkoumat zavinění.

znalce hodlá ustanovit, a vyzve účastníky k podání námítky vůči jeho osobě. Následně během přípravného jednání nebo jiného soudního roku s účastníky probere odbornou skutkovou otázku a vyzve je, aby se shodli na osobě znalce, kterého následně ustanoví. Protože by podle mého názoru měl soud vést účastníky k aktivnímu podílení se na průběhu řízení, například tím, že na ně částečně přenesou odpovědnost za výběr znalce (takto vybranou osobu by potom bylo jen těžko možné zpochybňovat). S tímto souhlasí i Nejvyšší soud, který deklaruje, že zejména z hlediska odbornosti znalce, zvýšených nákladů spojených se vzdáleností jeho bydliště od místa ohledání, jeho případného vyloučení apod. by se měli účastníci řízení k osobě znalce vyjádřit ještě před tím, než bude vydáno usnesení o jeho ustanovení.⁶⁶ Stejný názor zastává i Jirsa, dle něhož podáním námítky proti osobě znalce lze předejít tím, že soud ustanoví znalce až po slyšení účastníků (a to i přesto, že to již není dle § 127 odst. 1 OSŘ jeho povinností).⁶⁷

Dle Nejvyššího soudu by: „(t)ento postup by měl být pravidlem. Ovšem znění ustanovení § 127 odst. 2 o. s. ř. nevylučuje, aby tam, kde to odpovídá rychle a hospodárně vedenému řízení (tedy např. tam, kde je znalec ustanoven mimo jednání), byli účastníci vyzváni, aby se vyjádřili k osobě znalce až v usnesení, kterým byl znalec ustanoven. V žádném případě však není správný postup těch soudů, které vůbec nevyzývají účastníky k tomu, aby se vyjádřili k osobě znalce.“⁶⁸

Nejvyšší soud v tomto svém stanovisku dále připouští výzvu, aby se účastníci k osobě znalce vyjádřili v určité lhůtě. Přičemž by se tato soudcovská lhůta stanovila dle okolností konkrétního případu a mohla by být v případě nutnosti prodloužena. K tomuto pak uvádí, že není vyloučeno připojení doložky, že nevyjádří-li se účastník ve stanovené lhůtě, bude se předpokládat, že nemá výhrady.⁶⁹

Nutno uzavřít, že názory Nejvyššího soudu hodnotím jako velmi silné. Domnívá se, že pokud by soudy v praxi tento postup uplatňovaly, dalo by se předejít zbytečným průtahům řízení.

Dörfl se mimo jiné domnívá, že u účastníků občanského soudního řízení je vhodnější z hlediska terminologie hovořit o právu uplatnit námitku podjatosti, nikoli povinnosti.⁷⁰ Patrně jeho názor vychází z ustanovení § 17 OSŘ za přiměřeného použití § 15a odst. 1 téhož zákona, dle kterého mají účastníci právo se vyjádřit k osobám soudců a přísedících. S tímto názorem

⁶⁶ Stanovisko pléna Nejvyššího soudu ze dne 23. 12. 1980 sp. zn. Pls 3/80 (č. 1/1981 Sb. soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu), bod 2., písm. g).

⁶⁷ JIRSA, Jaromír. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář*. Podle stavu k 1. 1. 2023. Kniha I., § 1–2501 občanského soudního řádu. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 119.

⁶⁸ Stanovisko pléna Nejvyššího soudu ze dne 23. 12. 1980 sp. zn. Pls 3/80 (č. 1/1981 Sb. soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu), bod 2., písm. g).

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ DÖRFL, Luboš. In: DÖRFL, Luboš a kol. *Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 81.

však nelze souhlasit, jelikož by to samo o sobě vedlo k nemožnosti uložit účastníku řízení povinnost uhradit znalcovy zmařené náklady (k tomu viz výše), ale, a to především, k vědomému schvalování případných nekalých výkonů znalecké činnosti, která by, v souladu se zákonem a zásadami práva na spravedlivý proces, měla být zcela nezávislá.

Ze zákona logicky vyplývá, že vyhoví-li soud námitce podjatosti, rozhodne o zproštění dosavadního znalce ze znaleckých úkonů a současně mu přizná za dosud vykonané úkony přiměřenou náhradu nákladů, přičemž rozhodne i o ustanovení znalce nového. Pokud však předseda senátu námitce nevyhoví a shledá tedy uplatněné důvody pro vyloučení znalce za nedostatečné, je v řízení pokračováno.

5 Odpovědnost podjatého znalce při výkonu znalecké činnosti

5.1 Soukromoprávní odpovědnost znalce

ZnalZ nyní oproti původnímu ZnalZ zakotvuje v § 21 speciální úpravu k občanskému zákoníku co se týče soukromoprávní odpovědnosti znalce za újmu způsobenou při výkonu znalecké činnosti. Oproti ustanovení § 2950 OZ, které stanovuje, že pokud znalec jakožto odborník podá neúplnou či nesprávnou informaci, v důsledku čehož vznikne škoda, je povinen ji nahradit, byla-li jeho činnost poskytnuta za úplatu, či tehdy, byla-li způsobena prostřednictvím bezúplatného jednání (avšak pouze tehdy, pokud byla škoda znalcem způsobena úmyslně), hovoří ustanovení § 21 odst. 2 ZnalZ o exkulpačním důvodu,⁷¹ dle nějž se znalec zproští odpovědnosti, prokáže-li, že újmě nemohlo být zabráněno ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze na něm požadovat. Dle Dörfla: „(u) znalce tedy bude třeba prokázat, že postupoval metodicky správně při přípravě, podání i ústním doplnění a vysvětlení znaleckého posudku a dodržel též odborně správný postup *lege artis*.“⁷²

V komparaci s ustanovením OZ je rovněž vyžadováno zavinění, z čehož plyne, že se jedná o subjektivní odpovědnost. Z ustanovení § 21 ZnalZ tedy vyplývá, že důkazní břemeno ohledně exkulpace leží na břemenech znalce, přesto jsem toho názoru, že tato změna povede k vylepšení pozice znalce, jelikož zakotvení vyvinění je samo o sobě pro znalce velkou výhodou.

Lze si tedy příkladmo představit situaci, že vypracováním znaleckého posudku podjatým znalcem bude pro účastníka řízení rozhodnuto v jeho neprospěch, čímž mu vznikne újma. V tomto případě by takovému účastníku mohl vzniknout žalobní nárok na náhradu újmy, pokud by byly splněny všechny zákonné náležitosti. První podmínka je splněna, protože je zřejmé, že újma byla způsobena v souvislosti s výkonem znalecké činnosti. Druhou podmínkou je zavinění znalce, tedy vnitřní psychický stav znalce k vypracování znaleckého posudku, který je ovlivněn jeho podjatostí. Výsledkem zaviněného jednání je tudíž vědomé vypracování nepravdivého, zkresleného nebo neúplného posudku. A konečně třetí podmínkou je neexistence exkulpačního důvodu. Při zkoumání naplnění této podmínky by bylo nutné dokazovat, že újmě mohlo být zabráněno při vynaložení veškerého úsilí, které lze na znalci požadovat. Což by bylo poměrně jednoduché dokázat, jelikož v tomto modelovém případě znalec zjevně neoznámil soudu důvody, pro které by mohl být vyloučen. Exkulpační důvod tedy není naplněn.

⁷¹ Tj. podmínka, která pokud bude naplněna, na znalce nebude dopadat odpovědnost.

⁷² DÖRFL, Luboš. In: DÖRFL, Luboš a kol. *Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 191–192.

5.2 Správní odpovědnost znalce

Správněprávní odpovědnost znalce je koncipována jako odpovědnost přestupková a je zakotvena v části páté ZnalZ. Oproti původnímu ZnalZ nastaly účinností ZnalZ velké změny, co se týče přestupků. Došlo k přenesení pravomoci vedení přestupkového řízení na ministerstvo, čímž se vyřešily problémy,⁷³ které vznikaly, když přestupky projednávali předsedové krajských soudů (k tomu podrobněji viz kapitola 6).

Skutkové podstaty přestupků pak odpovídají hypotézám jednotlivých zákonných povinností znalce. Pro téma této práce je však jistě nejdůležitější detailně rozebrat ustanovení § 39 odst. 2 písm. e) ZnalZ, dle něhož se znalec, znalecký ústav či znalecká kancelář dopustí přestupku tím, že v rozporu s § 18 ZnalZ neoznámí zadavateli bezodkladně skutečnost, pro kterou nesmí vykonat znalecký úkon, nebo vykoná znalecký úkon ve věci, v níž měl být vyloučen. Za tento přestupek pak lze podle odst. 2 písm. c) téhož ustanovení uložit pokutu až do výše 500.000 Kč. Třetí odstavec téhož ustanovení pak označuje zpracovatele či toho, kdo se podílel na zpracování znaleckého posudku (např. konzultant) za spolupachatele tohoto přestupku.

Jako příklad prvního jmenovaného přestupku si lze představit situaci, kdy znalec neoznámí soudu důvody, pro které by měl být vyloučen pro podjatost – na což pak upozorní například účastník řízení a znalec pak bude nejen vyloučen, ale může mu být i uložena pokuta (to zda bude uložena, respektive v jaké výši, pak záleží na správním uvážení). Důležité je upozornit na slovo bezodkladně, které znamená bez zbytečného odkladu – jedná se tak o velmi krátkou lhůtu. Takto krátká lhůta je však dle mého názoru zákonodárcem stanovena z velmi dobrého důvodu, protože jakékoliv váhání znalce by mohlo být pro řízení fatální.

Druhý zmiňovaný přestupek potom poukazuje na situaci, kdy se případně může stát, že podjatý znalec již posudek vypracuje a na to, že je podjatý, se přijde až při provádění takového důkazu. Myslím si, že na takovýto přestupek znalce by mělo být nahlíženo přísněji,⁷⁴ jelikož už je řízení v nějaké fázi a ustanovování nového znalce ho zásadně prodlouží.

5.3 Trestní odpovědnost znalce

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů ve svém ustanovení § 346 odst. 1 postihuje podání nepravdivého, hrubě zkresleného nebo neúplného znaleckého posudku. K čemuž může zajisté dojít i tehdy, pokud znalec vypracuje nepravdivý, hrubě

⁷³ Zatěžování soudů, nejednotnost rozhodování, někdy mohlo docházet i k podjatosti a podobně.

⁷⁴ To by znamenalo stanovení vyšší pokuty než v případě prvního jmenovaného přestupku.

zkreslený či neúplný znalecký posudek z důvodu jeho podjatosti k věci či osobám, které jsou na řízení zainteresovány.

Zákonodárce tímto ustanovením správně reaguje na případy, kdy nejen v řízení před soudem či jiným státním orgánem, ale i např. v souvislosti s úvěrovou činností bank, dochází k podávání značně zkreslených znaleckých posudků při oceňování nemovitostí nebo věcí movitých sloužících jako předmět zástavy. V důsledku toho tato úprava dopadá na všechny případy podání vědomě nepravdivého znaleckého posudku.⁷⁵

Pro představu – za nepravdivý znalecký posudek lze považovat lživý, smyšlený či zfalšovaný posudek, který je vědomě v rozporu s odbornými závěry (například vědomá deformace vstupních dat v důsledku podjatosti – příkladem může být popření některých stop nehody). Hrubě zkreslený je pak takový posudek, který byť částečně odpovídá skutečnosti, některé podstatné vstupní skutečnosti, okolnosti nebo informace, odborné postupy nebo vědecké metody a z nich vyvozené závěry, jsou vědomě hrubě nepřesné, respektive částečně nepravdivé, či zavádějící (znalec pracuje s pravdivými vstupními daty, ale znalecký závěr z důvodu podjatosti zkresluje pomocí odborně neakceptovatelné práce s nimi – např. uchová biologický materiál v nevyhovujících teplotách). Konečně o neúplný znalecký posudek by se jednalo v případech, kdy znalec z důvodu podjatosti úmyslně zamlčí skutečnosti podstatné z hlediska účelu, postupu a závěrů posudku (např. znalec zatají, že zvolil postup, který není zcela regulérní dle aktuálních vědeckých metod).⁷⁶

Nutno však připomenou, že trestněprávní odpovědnost lze uplatnit ve světle zásady subsidiarity trestní represe až jako prvek *ultima ratio*.

⁷⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 4332.

⁷⁶ A to i tehdy, když na tyto okolnosti a závěry z nich vyplývající nebyl výslovně tázán při zadání posudku soudem, znalec je však při zpracování musel zjistit a rovněž mají zásadní význam pro jeho odborné závěry.

6 Dohled Ministerstva spravedlnosti

Znalecká činnost je činnost regulovaná zákonem. Nad řádným výkonem této činnosti dohlíží stát prostřednictvím orgánu dohledu,⁷⁷ kterým je ministerstvo. Jedná se o projev centralizace dohledových a jiných pravomocí na úseku znalecké činnosti. Což je změna oproti původnímu ZnalZ, kterou však lze dle mého názoru jistě uvítat, protože nyní již nebude docházet k přetížení předsedů krajských soudů z důvodu složité koncepce dohledu. Další výhodou se jeví být i sjednocení metod a úředních postupů, jakož i výkladu při dohledových činnostech, což je způsobilé vést k předvídatelnosti a posílení právní jistoty znalců a zadavatelů znaleckých posudků. Centralizace dohledu má však i řadu nevýhod, jako například nestálost organizačního uspořádání ministerstva a obecně fakt, že se jedná o politicky řízený orgán. Ministerstvo pro dohled vyčlenilo specializovaný útvar, a to Obor insolvenční a soudních znalců.⁷⁸

Zajímavá je myšlenka, kterou vyslovil Vácha během tvorby ZnalZ a to, že nejlepším řešením by bylo, pokud by orgánem dohledu nad výkonem znalecké činnosti byla Komora soudních znalců ČR, která je dle něj mnohem lépe informovaná ve všech oblastech znalcství.⁷⁹ K tomu lze dodat, že by tímto došlo k odstranění nevýhod, které spatřuji v tom, že dohled vykonává ministerstvo (viz výše). Z nějakého důvodu se však tuto myšlenku nepodařilo prosadit do návrhu ZnalZ. Zjevně proto, že i toto řešení se jeví být v řadě ohledů nedokonalým, domnívám se, že například z důvodu podjatosti vůči prověřovaným členům komory.

Výkon dohledu je zakotven v části čtvrté ZnalZ. Pro pochopení, co je dohledem míněno, je nutné nahlédnout do ustanovení § 35 odst. 2⁸⁰ ve spojení s § 29 a § 1 ZnalZ, avšak žádné konkrétní vymezení tohoto pojmu ZnalZ neobsahuje. Visinger pak uvádí tuto definici: „*Dohled lze pro účely výkladu tohoto zákona definovat jako součást výkonu státní správy zaměřenou na zajištění plnění všech povinností vyplývajících zapsaným znalcům (znaleckým ústavům)*“

⁷⁷ Zkratka, kterou ZnalZ užívá nadbytečně. Je pozůstatkem návrhu tohoto zákona, kde bylo počítáno se zachováním dosavadní dělby působnosti při výkonu dohledu mezi ministerstvo a předsedy krajských soudů.

⁷⁸ *Oznámení přestupku* [online]. Justice.cz, znalci. [cit. 27. února 2024]. Dostupné z: <https://znalci.justice.cz/oznameni-prestupku/>.

⁷⁹ *Týden v justici* [online]. Česká televize, 11. března 2018. [cit. 28. února 2024]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/11129264015-tyden-v-justici/318281381900311/>.

⁸⁰ „*Orgán dohledu prověřuje, zda znalci postupují v souladu s tímto zákonem, právními předpisy vydanými k jeho provedení a obecně uznávanými postupy a standardy daného oboru a odvětví. Orgán dohledu je oprávněn posuzovat věcnou správnost znaleckého posudku. Při posuzování věcné správnosti znaleckého posudku orgán dohledu kontroluje zejména, zda znalec při zpracování posudku postupoval s odbornou péčí, včetně toho, zda je posudek v souladu s obecně uznávanými postupy a standardy daného oboru a odvětví.*“

*z obecně závazných právních předpisů upravujících znaleckou činnost a z obecně uznávaných postupů a standardů daného oboru a odvětví.*⁸¹

Dle důvodové zprávy ke ZnalZ se ministerstvo při výkonu dohledu řídí především zákonem č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „SŘ“) a zákonem č. 255/2012 Sb., kontrolní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „KŘ“). Jako interpretační vodítko potom slouží instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 8/2017 ze dne 23. 11. 2017, č. j. MPS-26/2017-OJD-ORG/32, o správním řízení ve věcech znalců a tlumočnicků a o některých dalších otázkách (dále jen „instrukce“).

Jaký je tedy rozsah dohledových oprávnění ministerstva? Ačkoli § 28 ZnalZ stanoví jako obligatorní vlastnosti znaleckého posudku úplnost, pravdivost a přezkoumatelnost, ustanovení § 35 v odst. 2 věta druhá užívá pojem věcná správnost znaleckého posudku. Čímž lze poukázat na nekonzistentnost právní úpravy. Tento pojem se jeví být poněkud zavádějící a komentované ustanovení ho ani nikterak nevymezuje, jen uvádí, na co se dohled zaměřuje. Důvodová zpráva ke ZnalZ říká jen, že *„(k) tomuto opatření bylo nutno přistoupit s ohledem na stále častěji se opakující problematiku nepravdivých, ovlivněných, zaujatých či jinak věcně nesprávně zpracovaných znaleckých posudků.*“

Dohled se automaticky nevztahuje ke všem povinnostem kladeným na znalce při výkonu jejich znalecké činnosti. Dohlíženo je pouze na ty povinnosti, které stanovuje ZnalZ ve spojení s předpisy vydanými k jeho provedení. Tzn. dohled nemůže směřovat na dodržování povinností plynoucích z procesních předpisů, z předpisů daňových, zdravotnických, hygienických, pracovněprávních apod. K vyřízení podnětů v souvislosti s těmito právními předpisy nemá ministerstvo pravomoc.

K výkonu dohledu disponuje ministerstvo celou řadou nástrojů. Za nejdůležitější nástroj považuji oprávnění vyžádat si za účelem kontroly náhodně vybrané znalecké posudky.⁸² Protože jak by mohl být dohled řádně vykonáván, pokud by ministerstvo k posudkům nemělo přístup? Považuji za velmi přínosné, že zákonodárce toto oprávnění oproti původnímu ZnalZ výslovně ustanovil, jelikož z něj lze současně vyvodit i povinnost znalecký posudek poskytnout. Nezakotvení této povinnosti v původním ZnalZ dle Visingera vedlo k námitkám znalců, že nemohou být nuceni sami sebe obviňovat nebo usvědčovat z deliktu.⁸³ Znalec je tedy i pro tyto účely povinen dle § 27 odst. 3 ZnalZ uchovávat stejnopis znaleckého posudku

⁸¹ VISINGER, Radek. In: DÖRFL, Luboš a kol. *Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 308.

⁸² Tuto pravomoc zakotvuje § 35 odst. 3 ZnalZ.

⁸³ VISINGER, Radek. In: DÖRFL, Luboš a kol. *Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 316.

nejméně po dobu 10 let ode dne podání.⁸⁴ Vystává však otázka, jak má ministerstvo postupovat v případě posudku podaného ústně do protokolu. Řešením by mohlo být vyžádání protokolu o jednání, ale nemyslím si, že tento protokol sám o sobě postačí pro posouzení věcné správnosti posudku. Dle Visingera by mohlo být postačující, kdyby si k tomu ministerstvo vyžádalo i přístup k podkladům ze spisu odpovídajícím nálezkové části.⁸⁵ S čímž se dá souhlasit, ale podle mého názoru by i v tomto případě byla dohledová činnost velmi obtížná a omezená. Jinou možnost však nevidím.

Dalším důležitým nástrojem, kterým ministerstvo jakožto dozorující orgán disponuje, je oprávnění průběžně monitorovat aktivitu znalců dle evidence posudků.⁸⁶ Dle KŘ může ministerstvo vyžadovat součinnost od jiných kontrolních orgánů. Dlužno zmínit i fakt, že na ministerstvo se rovněž nevztahuje povinnost mlčenlivosti znalce a znalec se této povinnosti nemůže vůči ministerstvu dovolávat.⁸⁷

Ministerstvo postupuje při výkonu dohledové činnosti z moci úřední. Tomu však nebrání, aby se na něj obrátil účastník řízení či jiná osoba s podnětem dle § 42 SŘ (který není stížností,⁸⁸ na jejíž vyřízení by měl podatel právní nárok). Ministerstvo zahájí přestupkové řízení jen v případě důvodného podezření, že byl přestupek spáchán, tzn. oznamovatel přestupku nemá subjektivní veřejné právo na zahájení řízení.

Pokud o to oznamovatel požádá, ministerstvo jej vyrozumí o tom, jak s podnětem naložilo – tzn., zda zahájilo řízení o přestupku, postoupilo podnět jinému správnímu orgánu, nebo neshledalo důvody k zahájení řízení z moci úřední, a věc tak usnesením odložilo.

Pokud již bylo soudní řízení pravomocně ukončeno, mohou své podněty k ministerstvu podávat účastníci řízení a další osoby (viz výše). Současně § 36 odst. 1 ZnalZ stanoví povinnost orgánu veřejné moci oznámit ministerstvu bez zbytečného odkladu, zjistí-li skutečnost nasvědčující tomu, že v souvislosti s výkonem znalecké činnosti došlo k porušení ZnalZ. Jedná se dle mého názoru o jakousi asistenci ministerstvu při výkonu dohledu od dalších orgánů veřejné moci. Rovněž si myslím, že je tento institut dost dobře využitelný i jako případná „brzda“, pokud orgán veřejné moci zjistí až po skončení řízení, že znalec v rámci znalecké činnosti porušil zákon. Důvodová zpráva ke ZnalZ doplňuje, že „(u)vedená povinnost zavazuje

⁸⁴ Nesplnění této povinnosti, které musí být zaviněné, naplňuje znaky přestupku podle § 15 odst. 1 písm. a) KŘ.

⁸⁵ VISINGER, Radek. In: DÖRFL, Luboš a kol. *Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 316–317.

⁸⁶ Srov. § 29 odst. 5 a 7 ve spojení s § 35 odst. 4 a 5 ZnalZ.

⁸⁷ Viz § 25 KŘ.

⁸⁸ Jak bývá v některé literatuře chybně označován.

každý orgán veřejné moci, který se předmětné skutečnosti dozví, a to bez ohledu na to, že se stejné skutečnosti mohl ze své činnosti dozvědět i jiný orgán.“

Současná právní úprava z nejasného důvodu však bohužel neposkytuje jednoznačné vodítko pro postup ministerstva v případě vyřizování podnětů nespokojených účastníků soudních řízení, ve kterých ještě nebylo pravomocně rozhodnuto. Dle Ferfeckého lze v takovémto případě uvažovat pouze o přezkumu pochybností souvisejících s činností znalce. Podle jeho názoru nepřichází věcný přezkum posudku ze strany ministerstva ve fázi nalézacího řízení v úvahu, jelikož tehdy je k němu příslušný pouze rozhodující soud. Využití pravomoci ministerstva by podle něj mělo být vůči znalci možné pouze v případě, pokud by pravomocné rozhodnutí soudu stanovilo, že znalecký posudek nebyl vypracován v souladu s právními předpisy.⁸⁹ K uvedenému vyjádřilo shodný názor i ministerstvo, dle něhož by se mělo zasahovat do probíhajícího řízení „pouze v případě výrazných excesů“.⁹⁰ Křeček se k této problematice vyslovil tak, že: „(v) případě podnětu k orgánům dohledu, který poukazuje na podjatost znalce ve vztahu k posudkům, které jsou současně předmětem dokazování v běžících soudních řízeních, se opět domnívám, že dohledové orgány by se námitkou podjatosti měly více zabývat pouze v případech, které představují zjevný exces. Jinými slovy, budou-li dány okolnosti, které samy o sobě vyvolávají důvodné pochybnosti. Takovým případem by byl např. příbuzenský nebo zaměstnanecký poměr znalce k účastníku řízení.“⁹¹

Nutno zdůraznit, že výkonem dohledu nad znaleckou činností nesmí být zasaženo do ústavně garantovaného práva na nezávislost soudního rozhodování. Pokud byl tedy znalecký posudek předložen jako důkaz v soudním řízení, je v první řadě na účastnících, aby své námitky vůči znalci a znaleckému posudku uplatnili v tomto konkrétním řízení (a na soudu je, aby se s nimi vypořádal).

ZnalZ stanovením poměrně dlouhé promlčecí doby přestupkové odpovědnosti znalce v § 42 odst. 2 patrně počítá s tím, že ministerstvo vyčká na výsledek dokazování řízení před soudem a až následně zahájí řízení o přestupku. Ministerstvo je však oprávněno přerušit řízení o přestupku dle § 57 odst. 1 písm. c) SŘ z toho důvodu, že dosud není pravomocně ukončeno řízení, v němž soud provedl důkaz předmětným znaleckým posudkem. Takové soudní

⁸⁹ FERFECKÝ, Jan. *Dohled nad znalci: věcný přezkum znaleckých posudků, aneb na kterém bojišti tuto bitvu bojovat* [on-line]. ePravo.cz, 25. února 2018 [cit. 29. února 2024]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/dohled-nad-znalci-vecny-prezkum-znaleckych-posudku-aneb-na-kterem-bojisti-tuto-bitvu-bojovat-107595.html>.

⁹⁰ Zpráva Veřejného ochránce práv ze dne 18. 5. 2020, sp. zn.: 3715/2019/VOP/DK.

⁹¹ Tamtéž.

rozhodnutí by pak mohlo sloužit jako významný podklad pro následný postup ministerstva a jeho zvážení důvodnosti zahájení přestupkového řízení.⁹²

Pokud již bylo řízení o přestupku zahájeno a ministerstvo by chtělo vyčkat na posouzení znaleckého posudku soudem, počítá ZnalZ v ustanovení § 42 odst. 3 se stavěním promlčecí doby přestupku. Zákonodárce tímto podle mě zamýšlel omezit situace, ve kterých by se ministerstvo mohlo obávat, že negativně ovlivní soudní řízení. Dle Visingera „... se již v minulosti správní orgány zdráhaly zabývat se obsahovou stránkou znaleckých posudků z obavy, aby neovlivnily hodnocení důkazů v probíhajícím řízení.“⁹³ Pro užití institutu stavění běhu promlčecí doby postačí, byl-li posudek předložen soudu jako důkaz – nemusí být zřejmé, zda jej provede.

Doba, po kterou je běh promlčecí doby stavěn trvá po celou dobu řízení (tzn. případně i během řízení o opravném prostředku). Konec pětileté promlčecí doby se posouvá o období, ve kterém bylo řízení vedeno, nicméně nejzazší hranice promlčecí doby je dle ZnalZ vždy 7 let od spáchání přestupku. V praxi by mohlo toto ustanovení vést k tomu, že ministerstvo zahájí řízení o přestupku až po pravomocném skončení řízení, kde znalecký posudek představuje důkazní prostředek. Může se ale stát, že v některých složitějších soudních řízeních zjevně nepostačí ani pětiletá promlčecí doba a vyvstane obava z časové tísně. Ministerstvo si tedy musí samo posoudit, zda bude se zahájením přestupkového řízení vyčkávat, či zda se to zdá být riskantní. V tomto případě může vést řízení o přestupku paralelně. Nutno však dle Visingera vzít v potaz, že: „(p)okud bude znalecký posudek předložen do řízení (nebo se o tom ministerstvo spravedlnosti dozví) až po zahájení řízení o přestupku, odstavec 3 pozbude svého účelu, neboť v takovém případě není dán důvod pro přerušení řízení podle § 85 PřesZ ani podle § 64 SpŘ, a řízení by tak mělo být dokončeno.“⁹⁴ Nejedná se totiž ani o řízení o prejudiciální otázce, neboť nejde o tutéž právní otázku, o níž by nebylo příslušné ministerstvo rozhodnout.

Jak již bylo zmíněno, existuje možnost souběžného dohledového řízení. Vedení přestupkového řízení totiž nemá vliv na řízení před soudem, tedy ani na platnost znaleckého posudku či jeho použitelnost v soudním řízení. Soud není závěry o případných pochybeních znalce vázán. Nemělo by však být při kolizi s probíhajícím soudním řízením zasahováno do hodnotících úvah soudu, čímž by došlo k porušení práva na spravedlivý proces. Podle mého názoru by se podjatostí znalce měl nejdříve zabývat sám soud v rámci námítky podjatosti

⁹² Jestliže však soud hodnotí důkaz znaleckým posudkem pro účely svého rozhodnutí, neznamená to, že by stejné hodnocení tohoto posudku mělo převzít mechanicky i ministerstvo jako závazné.

⁹³ VISINGER, Radek. In: DÖRFL, Luboš a kol. *Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 383.

⁹⁴ Tamtéž.

a případně až potom ministerstvo. Souhlasím s Visingerem, který uvádí, že otázky ohledně podjatosti znalce je možné meritorně vyřídit ještě před tím, než bude skončeno soudní řízení. Jejich posouzení dle něj totiž nezasahuje do poznávacího procesu soudu.⁹⁵

Dle Visingera lze zjednodušeně charakterizovat složky věcné správnosti znaleckého posudku, tak že budou kumulativně splněny tyto podmínky: (a) úplnost – znalec se vypořádal se všemi body znaleckého úkolu, zohlednil všechny relevantní skutečnosti; (b) odůvodněnost a transparentnost – posudek je srozumitelný a obsahuje všechny metody a postupy znaleckého dokazování, závěry, které z dokazování plynou a všechny zdroje, ze kterých čerpal; (c) logická konzistentnost – závěry znaleckého posudku vyplývají z obsahové části, tzn. není mezi nimi rozpor; znalec respektuje pravidla formální logiky; (d) soulad s obecně uznávanými postupy a standardy oboru a odvětví – postupy znalce v souladu s aktuálními poznatky vědy, případný výběr jiné metody je náležitě odůvodněn.⁹⁶

Zákonodárce podle mého názoru postavil ministerstvo do poměrně složité situace, jelikož od něj svým způsobem vyžaduje odborné znalosti, které však tento správní orgán nemá a z logiky věci ani mít nemůže. Ministerstvo není oprávněno provádět revizi znaleckého posudku a nemůže ani posuzovat správnost závěrů v něm uvedených. Proto je korektní stále uplatňovat pouze revizní posudek jako formu přezkumu správnosti samotných odborných závěrů znaleckého posudku. Nutno však myslet na to, že: „*Ministerstvu spravedlnosti sice nic nebrání v odůvodněných případech revizní znalecký posudek zadat, ale smyslem dohledu není znaleckou obec rozdělovat na elitní a druhořadou a dublovat objem její činnosti neustálou supervizí.*“⁹⁷ Samo však revizní znalecké posudky nezpracovává, musí se obrátit na osoby mající odpovídající znalecké oprávnění (protože samo ministerstvo takovými osobami nedisponuje).

Jak může ministerstvo při zjištění přestupku znalce postihnout? V takovém případě může zejména uložit znalci pokutu, či rozhodnout o zrušení oprávnění vykonávat znaleckou činnost, pokud znalec závažným způsobem porušil nebo opakovaně porušuje povinnost stanovenou ZnalZ. V případě méně závažných pochybení⁹⁸ pak ministerstvo zpravidla uloží znalci písemnou výtku dle § 37 ZnalZ či jen upozorní na nedostatky a znalce poučí, aniž by

⁹⁵ VISINGER, Radek. In: DÖRFL, Luboš a kol. *Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 317–318.

⁹⁶ VISINGER, Radek. In: DÖRFL, Luboš a kol. *Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 320–321.

⁹⁷ VISINGER, Radek. In: DÖRFL, Luboš a kol. *Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 319.

⁹⁸ Tj. drobné nedostatky ve výkonu znalecké činnosti a drobné poklesy v chování dle § 37 ZnalZ.

zahájilo správní řízení. Dle mého názoru by rovněž bylo vhodné stanovit lhůtu k nápravě vad a posléze nápravu i přímo zkontrolovat.

Pokud bylo proti znalci zahájeno trestní stíhání, může ministerstvo v odůvodněných případech⁹⁹ pozastavit oprávnění vykonávat znaleckou činnost. Byl-li však znalec vzat do vazby nebo pokud nastoupí do výkonu trestu, pozastaví ministerstvo oprávnění vykonávat znaleckou činnost obligatorně. Pozastavení oprávnění vykonávat znaleckou činnost a případné ukončení pozastavení oprávnění vykonávat znaleckou činnost zaznamená ministerstvo v seznamu znalců.¹⁰⁰

„Rozhodlo-li o přestupku znalce nebo tlumočnicka ministerstvo, zašle neprodleně po pravomocném skončení řízení stejnopis rozhodnutí s vyznačenou doložkou právní moci za účelem založení do osobního spisu a případného vyškrtnutí znalce nebo tlumočnicka ze seznamu znalců a tlumočnicků krajskému soudu, v jehož seznamu znalců a tlumočnicků je znalec nebo tlumočnick zapsán.“¹⁰¹ Ustanovení § 42 odst. 5 ZnalZ dále stanoví povinnost ministerstva zaznamenat údaj o pravomocném rozhodnutí, kterým byl znalec, znalecká kancelář nebo znalecký ústav uznán vinným ze spáchání přestupku, do seznamu znalců. Musí tak učinit neprodleně, nejdéle však do 10 pracovních dnů ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o přestupku, a to i v případě, že došlo k pozastavení oprávnění vykonávat znaleckou činnost nebo zániku oprávnění vykonávat znaleckou činnost. Tato informace se do seznamu znalců zapisuje v rámci transparentnosti jako veřejně přístupný údaj. Důvodová zpráva ke ZnalZ k tomu dále připomíná, že „...po uplynutí pěti let ode dne právní moci daného rozhodnutí se tento údaj přesune do neveřejné části seznamu. Příliš dlouhodobé uveřejňování přestupků a správních trestů by bylo nepřiměřené. Lze se domnívat, že i tento mechanismus svou prevenční funkci splní dostatečně a bude na znalce, znalecké kanceláře a znalecké ústavy působit motivačně tak, aby dbali na řádný výkon znalecké činnosti.“

Pokud oznamovatel přestupku s provedenými úkony a postupem ministerstva nesouhlasí, může k ministerstvu podat stížnost dle § 175 SŘ, či se obrátit na Veřejného ochránce práv.

Jak již bylo zmíněno, soud není vázán závěry o uznání znalce vinným ze spáchání přestupku ministerstvem v rámci jeho dohledové činnosti. Jak tedy soud s touto informací naloží? Pokud ještě soudní řízení probíhá, mohla by sloužit jako jakési nezávazné doporučení.

⁹⁹ Zohlední zejména, zda se jedná o trestný čin spáchaný v souvislosti s výkonem znalecké činnosti a zda se jedná o trestný čin, který ohrožuje důvěru v řádný výkon znalecké činnosti.

¹⁰⁰ Viz § 13 ZnalZ.

¹⁰¹ § 23 instrukce.

Bylo by dle mého názoru například vhodné vyžádat revizní znalecký posudek, čímž by došlo k nápravě vadného posudku. Pokud již byla věc pravomocně skončena a ministerstvo uzná znalce vinným z přestupku, kterého se dopustil v souvislosti s podáním neúplného, nejasného či hrubě zkresleného znaleckého posudku v důsledku své podjatosti, může podat účastník řízení (respektive vedlejší účastník) žalobu na obnovu řízení. Ten, jemuž tímto rozhodnutím vznikla škoda, může žádat o odškodnění od státu prostřednictvím ministerstva – Obor odškodňování. Pokud žádosti nebude vyhověno, lze náhradu škody uplatnit žalobou proti České republice.¹⁰²

Pro zajímavost bych chtěla zmínit statistiky o výsledcích kontrol výkonu znalecké činnosti za rok 2019,¹⁰³ které na základě § 26 KŘ ministerstvo zveřejňuje na stránkách www.justice.cz. Za tento rok v 19 % případů nebylo kontrolou zjištěno porušení žádné povinnosti, v 81 % případů bylo kontrolou zjištěno porušení povinností stanovených původním ZnalZ. Z toho 54 % případů bylo způsobeno porušením povinnosti řádného vedení znaleckého deníku, 23 % případů řádného výkonu znalecké činnosti, 15 % případů porušením § 8 a 15 původního ZnalZ a v 8 % výkonem znalecké činnosti prostřednictvím osoby bez znaleckého oprávnění.¹⁰⁴ Bohužel ministerstvo novější statistiky neuvádí, nejde tedy porovnat, zda změny, které přivedl ZnalZ v oblasti dohledu, lze označit za pozitivní.

K závěru této kapitoly nejde nezmínit slova Křístka, který nehodnotí novou právní úpravu, která s sebou přinesla centralizaci dohledové činnosti na jediný orgán, vůbec pozitivně. Dle něj totiž: „(d)ojde k odosobnění. Kontrola deníku byla pro znalce společenská záležitost, kdy s úřednicí i některé věci osobně probrali. Úřednice byla na své pozici často 10 let i více, skutečně představoval(a) stabilit(u) systému. Na ministerstvu se úředníci „točí“. Během tvorby zákona jsem se na ministerstvu sám setkal s několika „generacemi“ úředníků. Nyní bude komunikace elektronická. Bude zde odosobnění a nestabilita. Ministerstvo by kvůli agendě mělo nabrat nové úředníky, protože si v návrhu zákona vytvořilo více pravomocí a práce. Úředníci o problematice nebudou nic vědět. A ministerstvo má šetřit.“¹⁰⁵ Dle mého názoru je ale např. elektronická komunikace změnou, kterou naopak hodnotím pozitivně. Věřím, že v případě nefunkčnosti takto nastavené dohledové činnosti přistoupí zákonodárce k novelizaci. Osobně však doufám, že tento krok povede ke zkvalitnění výkonu znalecké profese, což by samozřejmě znamenalo i vyšší kvalitu znaleckých posudků.

¹⁰² Blíže viz zákon č. 82/1998 Sb. o odpovědnosti za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰³ Tedy ještě za účinnosti původního ZnalZ.

¹⁰⁴ *Statistika kontrol za rok 2019* [online]. Justice.cz [cit. 2. března 2024]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/znalci-znalecke-ustavy-a-tlumocnici/-/clanek/statistika-kontrol-za-rok-2019>.

¹⁰⁵ KRÍSTEK, Lukáš. *Nový zákon je samý bič a žádný cukr* [online]. Česká justice, 14. září 2019 [cit. 2. března 2024]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2019/09/znalec-lukas-kristek-novy-zakon-samy-bic-zadny-cukr>.

7 Formy obrany proti podjatosti znalce

Jako obrana účastníků řízení proti rozhodnutí, které bylo založeno na znaleckému posudku, jež vypracoval znalec, který měl být pro podjatost vyloučen, slouží odvolání, obnova řízení a ve velmi omezeném rozsahu i dovolání. Dále lze poukázat na podnět k ministerstvu (viz výše) a stížnost k Ústavnímu soudu.

7.1 Odvolání

Odvolání proti rozhodnutí založeném na znaleckém posudku podjatého znalce lze podat pro odvolací důvod dle § 205 odst. 2 písm. c) OSŘ, protože takovéto procesní pochybení soudu může založit vadu, která má za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Tento odvolací důvod tedy spočívá v existenci tzv. jiných vad řízení, než jsou vady patřící do kategorie nesprávných a neúplných skutkových zjištění a závěrů či nesprávného právního posouzení. Jde tedy o procesní vadu postupu při provádění důkazů. Tento odvolací důvod je naplněn, pokud se jedná o vadu, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Tedy v tomto konkrétním případě, pokud by bylo rozhodnutí soudu založeno na základě znaleckého posudku, který vypracoval znalec, jenž měl být pro podjatost vyloučen. Bude tudíž nutno tvrdit a dokazovat, že pokud by znalec nebyl podjatý, posudek by byl vypracován jinak a ve věci by bylo rovněž rozhodnuto jiným způsobem.¹⁰⁶

Dále může být odvolání proti takovému rozhodnutí založeno na odůvodnění, že soud prvního stupně dospěl na základě provedených důkazů k nesprávným skutkovým zjištěním dle § 205 odst. 2 písm. e) OSŘ. Tento odvolací důvod by byl naplněn, pokud by soud na základě neúplného, nejasného či zkresleného znaleckého posudku vypracovaného podjatým znalcem dospěl k nesprávným skutkovým zjištěním. Pro naplnění tohoto důvodu by tedy bylo nutné tvrdit a dokazovat, že skutkový stav by byl zjištěn jinak, respektive správně, pokud by byl posudek vypracován jiným, nepodjatým znalcem. Odvolatel se opřením o tento důvod vymezuje proti závěrům, jež z hodnocení důkazů soud vyvodil, neboť má za to, že bylo na místě považovat za pravdivá právě jeho tvrzení a jím předložené důkazy.

Z výkladu § 205 odst. 2 OSŘ vyplývá, že odvolací důvody zde uvedené lze vymezit pouze ve vztahu k meritornímu rozhodnutí, nikoliv tedy vůči nemeritorním. Mohl by být fakt, že znalecký posudek vypracoval podjatý znalec způsobilým odvolacím důvodem i u odvolání, co do rozhodnutí nemeritorní povahy? Shodně jako Svoboda se domnívám, že pokud se tato

¹⁰⁶ PETR, Bohuslav, JIRSA, Jaromír. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář*. Podle stavu k 1. 1. 2023. Kniha I., § 1–2501 občanského soudního řádu. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 1174–1175.

vada přenáší i do té části řízení, jehož výsledkem je nějaké nemeritorní rozhodnutí, může být námitka účastníka řízení vůči rozhodnutí v této části řízení způsobilým odvolacím důvodem.¹⁰⁷

Ústavní soud k otázce, zda se lze odvolat proti samotnému rozhodnutí o podjatosti znalce judikoval, že: „...*usnesení, kterým soud prvního stupně nevyhověl námitce podjatosti ustanoveného znalce, je rozhodnutím ryze procesní povahy, proti němuž není přípustné odvolání proto, že je zákon řadí mezi usnesení, jež považuje za méně významná.*“¹⁰⁸

7.2 Dovolání

Dovolání se řadí mezi tzv. mimořádné opravné prostředky, jelikož směřuje vůči rozhodnutí odvolacího soudu, které již nabylo právní moci.

Důležité je uvědomit si, že řízení o dovolání je založeno na přezkumu pouze po stránce právní, nikoliv skutkové, tzn. že je přezkoumávána správnost aplikace právních norem. V tomto případě je tedy nutné, aby se v řízení o odvolání proti rozhodnutí, založeném na znaleckém posudku, který vypracoval znalec, jenž měl být vyloučen pro podjatost, dopustil odvolací soud nesprávného právního posouzení věci, aby bylo možné (společně se splněním dalších podmínek) pokládat dovolání za přípustné. Jelikož „...*námítka týkající se podjatosti znaleckého ústavu se skutečně dotýká hodnocení důkazů soudem a míří proti soudem zjištěnému skutkovému stavu. Takové námítka přípustnost dovolání podle § 237 o. s. ř. nezakládají. Konkrétní námítka neúplnosti znaleckého posudku a jeho zpracování podjatým subjektem představují námítka vad řízení, k nimž lze v dovolacím řízení přihlídnout jen tehdy, je-li dovolání přípustné.*“¹⁰⁹

7.3 Žaloba na obnovu řízení

O žalobě na obnovu řízení rozhoduje soud, vůči jehož rozsudku je žaloba podávána. Řízení je potom rozděleno na povolení obnovy (*iudicium rescisorium*) a obnovené řízení (*iudicium rescindens*).

Smyslem obnovy řízení je náprava vad skutkových zjištění – nedochází tedy k nápravě procesních vad ani vad právního posouzení. Cílem je nové projednání věci a nové rozhodnutí, v němž bude věc znovu projednána a nově o ní bude rozhodnuto.

¹⁰⁷ SVOBODA, Karel. *Opravné prostředky: civilní proces z pohledu účastníka*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 129–130.

¹⁰⁸ Usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 10. 2021, sp. zn. I. ÚS 2180/21.

¹⁰⁹ Tamtéž.

Žaloba na obnovu řízení je přípustná pouze proti meritorním pravomocným rozhodnutím, a to jak soudu prvního, tak i druhého stupně. OSŘ však upravuje i výjimky přípustnosti zmiňované žaloby.¹¹⁰

Důvody pro podání žaloby na obnovu řízení dle § 228 OSŘ jsou skutečnosti, rozhodnutí nebo důkazy, které účastník bez své viny¹¹¹ nemohl použít v původním řízení, pokud pro něj mohou přivodit příznivější rozhodnutí ve věci, nebo lze-li provést důkazy, které sice byly navrženy v původním řízení, ale nemohly být provedeny a současně mohou přivodit příznivější rozhodnutí ve věci.

Novou skutečností, která je způsobilá být důvodem pro podání žaloby, může být taková, která vyjde najevo po skončení řízení, tzn. tato skutečnost již existovala v původním řízení, avšak účastník o ní neměl povědomí. Lze si tedy představit situaci, kdy řízení, jehož podkladem byl znalecký posudek, bylo ukončeno meritorním rozhodnutím. Žalobce, v jehož neprospěch bylo na základě posudku rozhodnuto, se později v baru od svého známého dověděl, že znalec, jenž posudek vypracoval, chová city k žalobkyni, čehož byl tento známý svědkem, když je spolu viděl v hotelovém wellness a je ochoten celou situaci dosvědčit. Žalobce se tedy rozhodl podat žalobu na obnovu řízení, kde musí tvrdit a dokazovat, že se jedná o skutečnost, která mu v původním řízení nebyla známá a současně, že pro něj tato skutečnost může přivodit příznivější rozhodnutí ve věci.

7.4 Stížnost k Ústavnímu soudu

Konečně je možná stížnost k Ústavnímu soudu, který stojí mimo soustavu soudů České republiky a který dohlíží na kontrolu ústavnosti. Svou stížnost může účastník řízení adresovat Ústavnímu soudu pouze v případě, pokud bylo pravomocným rozhodnutím a jiným zásahem orgánu veřejné moci zasazeno do ústavně zaručených základních práv a svobod.¹¹² Ústavní stížnost je subsidiární prostředek obrany, tzn. lze podat zpravidla pouze tehdy, vyčerpal-li stěžovatel ještě před jejím podáním všechny prostředky, které mu zákon k ochraně práva poskytuje.¹¹³

Nutno zdůraznit, že ve věcech podjatosti znalců nelze ústavní stížnost označit jako „univerzální“ prostředek obrany. Ústavní stížnost není přípustná, staví-li Ústavní soud do pozice další instance v systému všeobecného soudnictví, jež mu nepřísluší. Nenáleží mu totiž

¹¹⁰ Viz § 230 odst. 1, odst. 2 OSŘ.

¹¹¹ Nezavinění je dáno tehdy, pokud je účastník nemohl užít proto, že o nich nevěděl a ani jinak z procesního hlediska nezavinil, že nesplnil svou povinnost tvrzení či důkazní povinnost.

¹¹² Čl. 87 odst. 1 písm. d) ústavního zákona č. 515/2002 Sb., o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii a o změně ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů.

¹¹³ § 75 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb. o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

přehodnocovat skutkové závěry obecných soudů, jakož i výklad jiných než ústavních předpisů i jejich aplikace při řešení konkrétních případů.¹¹⁴

Ani fakt, že obecný soud o vznesené námitce podjatosti znalce nerozhodl formou usnesení dle § 17 OSŘ, není skutečností, která je schopná založit odůvodnění ústavní stížnosti, neboť postrádá ústavněprávní rozměr. Ústavní soud ve své judikatuře vyložil podmínky, při jejichž nesplnění má nesprávná aplikace práva za následek porušení základních práv a svobod, takový případ však v projednávané věci nenastal.¹¹⁵

Dále vyvstává otázka, zda lze připustit ústavní stížnost proti rozhodnutí soudu o nevyhovění námitce podjatosti znalce. Jelikož je toto rozhodnutí ryze procesní povahy, proti kterému není odvolání přípustné, jedná se o usnesení zákonem považováno za méně významné. *„Takové procesní rozhodnutí je totiž posléze, přímo či nepřímo, reflektováno v konečném meritorním rozhodnutí, proti němuž již opravné (řádné i mimořádné) prostředky zásadně připuštěny jsou, což ve svých důsledcích implikuje závěr, že nikoli toto procesní usnesení, nýbrž až rozhodnutí ve věci samé je nadáno způsobilostí zasáhnout sféru základních práv a svobod, jež jsou chráněny prameny ústavního práva.“*¹¹⁶ Je tedy zřejmé, že o právech a povinnostech stěžovatele je nadále vedeno řízení, kdy rozhodnutí o námitkách proti znalci je pouze jednou částí tohoto řízení ve věci samé, které doposud nebylo pravomocně rozhodnuto. Z uvedeného plyne, že v tomto případě nelze ústavní stížnost připustit.

Nutno ale zdůraznit, že samotnou nepřipustností ústavní stížnosti dle mého názoru nikterak nedochází k omezení základních práv stěžovatele, protože napadeným procesním rozhodnutím ještě nemohlo být z povahy věci nijak zasaženo do jeho ústavně zaručených práv a svobod. Dle Ústavního soudu: *„(n)ení totiž zřejmé, jakým způsobem obecné soudy znalecký posudek vyhodnotí a jak vlastně řízení ve věci samé před obecnými soudy skončí. Záleží pouze na jejich nezávislém posouzení, jak rozhodnou ve věci samé. Rozhodnutí Ústavního soudu v takové fázi řízení před obecnými soudy by představovalo nepřipustný zásah do jejich rozhodovací činnosti.“*¹¹⁷

K uvedenému je nutno ještě poukázat na argumentaci Ústavního soudu, dle něhož je negativní rozhodnutí o námitce podjatosti pouze rozhodnutím, které vymezuje směr, jakým se bude postup soudu dále ubírat. Vydáním takového procesního rozhodnutí tedy nedochází k zásahu do práva na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 LZPS, jelikož obecně vzato je možné,

¹¹⁴ Usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 9. 2023, sp. zn. III.ÚS 1974/23, bod 19.

¹¹⁵ Usnesení Ústavního soudu ze dne 4. 5. 2005, sp. zn. IV. ÚS 453/04.

¹¹⁶ Usnesení Ústavního soudu ze dne 7. 1. 2010, sp. zn. III. ÚS 3133/09.

¹¹⁷ Usnesení Ústavního soudu ze dne 21. 5. 2014, sp. zn. II. ÚS 521/14, část III.

aby se stěžovatel domáhal ochrany svých základních práv již v samotném (právě probíhajícím) soudním řízení.¹¹⁸

Jak již bylo zmíněno výše, ústavní stížnost je přípustná, pokud bylo zasaženo do ústavně zaručených práv a svobod. Z hlediska příkladu z praxe je možné poukázat na již dříve zmiňovaný nálezn Ústavního soudu ze dne 25. 6. 2003, sp. zn. II. ÚS 35/03 (N 102/30 SbNU 455), kde bylo shledáno porušení práva na přístup k nezávislému a nestrannému soudu. Ústavní soud v tomto nálezu deklaroval, že pokud obecné soudy při zjišťování skutkového stavu vycházejí ze znaleckého posudku znalce,¹¹⁹ který je z jeho podání vyloučen, zatěžují své rozhodnutí zásadní procesní vadou. Dle ustálené judikaturní praxe Ústavního soudu lze totiž jasně vyvodit, že z článku 36 odst. 1 LZPS vyplývá esenciální povinnost soudů dbát stanoveného, tj. zákonného postupu, což znamená bezvýhradné a bezvýjimečné respektování procesních předpisů a kautel z nich vyplývajících,¹²⁰ přičemž mezi tyto právní předpisy patří rovněž i ty, jež upravují otázky podjatosti znalců.

¹¹⁸ Usnesení Ústavního soudu ze dne 7. 1. 2010, sp. zn. III. ÚS 3133/09.

¹¹⁹ Přičemž se jednalo o důkaz, jak lze dovozovat z odůvodnění rozsudku odvolacího soudu, pro rozhodnutí ve věci samé klíčový.

¹²⁰ Viz např. nálezn Ústavního soudu ze dne 3. 11. 1994, sp. zn. III. ÚS 150/93 (N 49/2 SbNU 87).

Závěr

Cílem práce bylo zkoumat, zda je přijetí ZnalZ schopno zkvalitnit znalecké dokazování v oblasti podjatosti znalců. K čemuž se vztahovaly první dvě výzkumné otázky, a to, zda je nová právní úprava schopna zamezit, aby posudek vypracoval znalec, jenž má být z řízení vyloučen pro svou podjatost, tzn., zda je schopna působit na případnou podjatost znalců preventivně, a zda je vhodně nastavena dohledová činnost ministerstva, s ohledem na kritizovanou změnu oproti původnímu ZnalZ. Další cíl mé práce a současně poslední výzkumnou otázkou bylo zodpovědět, zda je účastníkům řízení dána dostatečná možnost obrany proti posudkům vypracovanými podjatými znalci.

V prvních dvou kapitolách jsem teoreticky vymezila základní pojmy, které se prolínají celou prací, abych čtenáře uvedla do dané problematiky. Věnovala jsem se osobě znalce, jeho postavení v českém právu, výkonu znalecké činnosti a procesu ustanovení znalce. Dále jsem se zabývala znaleckým posudkem, jeho náležitostmi a revizním znaleckým posudkem a jeho využitím.

Následujících 5 teoreticko-analytických kapitol jsem věnovala hledáním odpovědí na výzkumné otázky a stanovením jejich možného řešení. Ve 3. kapitole, která pojednává o podjatosti znalců, jsem zkoumala důvody, které podjatost zapříčiňují a naopak z judikatury vyplývající okolnosti, jež samy o sobě podjatost znalce znamenat nemusí. Dále jsem se věnovala vyloučení znalce a použitelnosti posudku znalce vyloučeného pro podjatost.

Další kapitolu jsem pak věnovala základní procesní obraně účastníků proti podjatému znalci, a tedy námitce podjatosti. Tuto kapitolu jsem zaměřila zejména na lhůtu k jejímu uplatnění, kterou zákon nijak nestanoví. Nejvyšší soud k tomu deklaruje, že žádná taková lhůta není. Snažila jsem se tedy zjistit, zda je zde prostor pro analogii s ustanovením, kterým zákon stanoví lhůtu pro vyloučení soudce, avšak velmi rychle jsem zjistila, že přímo OSŘ toto vylučuje. Nahlédla jsem tedy do občanských soudních řádů našich sousedů, abych se pokusila o komparativní metodu výkladu práva. Lze k tomu uzavřít, že pokud sám zákon lhůtu nestanoví, je správné, že soudy k námitce podjatosti přihlížejí kdykoliv za řízení (tedy i po koncentraci), protože jen tak je možné předejít případným vadám řízení. Jako možnou prevenci před ustanovením znalce, který by byl záhy vyloučen pro podjatost, jsem nastínila možnost předjednání vhodnosti jeho ustanovení – a to nejen se znalcem, ale i s účastníky řízení a jejich zástupci. Znamenalo by to podle mě menší zatížení soudu, než případná námitka podjatosti, či další prostředky obrany, jež účastníkům náleží.

Následující kapitolu jsem okrajově věnovala odpovědnosti znalce za vypracování nepravdivého posudku, na základě jeho podjatosti k věci, účastníkům řízení či jejich zástupcům. Konkrétně jsem se v první podkapitole zabývala občanskoprávní odpovědností a její nynější speciální úpravě vůči OZ, kterou obsahuje ZnalZ a která nově zavádí možnost exkulpace. Dále jsem se zabývala správní a té nejpřísněji posuzované odpovědností znalce, trestněprávní. Domnívám se, že současná právní úprava je pro znalce poměrně přísná, čímž je dle mého názoru dostatečně naplněna jak funkce represivní, tak i preventivní – je zde zřejmá snaha zákonodárce o varování znalce, aby se nedopouštěl deliktů.

V následující, tedy 6. kapitole, jsem se věnovala dohledu ministerstva nad výkonem znalecké činnosti. Tato kontroverzní novinka, se kterou přišel ZnalZ, rezonuje veřejností již od návrhu tohoto zákona. Velmi zajímavým a poněkud vhodnějším řešením této situace hodnotím přenesení dohledové pravomoci na znaleckou komoru. Ani toto řešení však podle mého názoru není nejvhodnější, zejména z důvodu možné podjatosti vůči členům komory. Ačkoliv je ministerstvo kritizováno za nestálost a své politické složení, došlo k odlehčení činnosti předsedů krajských soudů a ke sjednocení dohledové činnosti. Ministerstvo má nyní možnost vyžádat si jakýkoliv znalecký posudek, adekvátně k čemuž existuje nyní zákonná povinnost jej poskytnout, což velmi oceňuji. Věnovala jsem se zde i otázce, co má ministerstvo dělat v případě posudku podaného ústně do protokolu a pokusila jsem se nastínit příhodné řešení. V této kapitole jsem se dále zabývala i posílením výkonu dohledu, které spatřuji v zakotvení povinnosti orgánu veřejné moci oznámit ministerstvu bez zbytečného odkladu, zjistí-li skutečnost nasvědčující tomu, že v souvislosti s výkonem znalecké činnosti došlo k porušení ZnalZ. Dále jsem se zabývala tím, jaký je vztah soudního řízení a dohledové činnosti ministerstva – tzn. zda jsou na sobě závislé. Věnovala jsem se otázce zda je možné vést správní řízení paralelně, či zda je nutné jej přerušit či vyčkat na rozhodnutí soudu.

Ministerstvu je nyní poněkud nešťastně umožněno přezkoumávat znalecké posudky z hlediska věcné správnosti, což je odbornou veřejností dost kritizováno s ohledem na to, že nejsou stanoveny obecné standardy postupů a ministerstvo nedisponuje dostatečně vzdělaným personálem. Pozitivně je však třeba hodnotit nově vzniklý institut výtky jako mírnějšího postihu bez nutnosti zahajovat přestupkové řízení. Lze tedy shrnout, že nová právní úprava v oblasti dohledu nad výkonem znalecké činnosti vyřešila nedostatky předchozí právní úpravy, proto je dle mého názoru obecně nastavena vhodně. Obsahuje však řadu prvků, u kterých lze již teď uzavřít, že by si s ohledem na svou dysfunkčnost zasloužily změnu.¹²¹

¹²¹ Přičemž by byla vhodná konzultace se znaleckou obcí, aby bylo dosaženo maximální účelnosti. Protože jak jsem v práci již zmiňovala, znalci již při návrhu zákona připojili řadu výtek, ke kterým nebylo přihlíženo.

Znalecká obec se z důvodu takto nastavené formy dohledu obává snižování stavů a případného odrazování nových kandidátů na post znalce.¹²² Proto si myslím, že by byl velmi zajímavý výzkum na téma, zda dohled ministerstva neodrazuje od znalecké činnosti nové či stávající znalce, zda funguje tak, jak zákonodárce zamýšlel a zda je i takto účinný.

Konečně jsem v poslední kapitole rozebrala formy obrany proti podjatosti znalce, kterými soudnictví disponuje.¹²³ Snažila jsem se zde zjistit, zda je účastníkům řízení dána dostatečná možnost defenzivy. Věnovala jsem se postupně odvolání, dovolání, žalobě pro zmatečnost a ústavní stížnosti. Zaobírala jsem se tím, zda lze opravný prostředek podat proti samotnému ryze procesnímu rozhodnutí, kterým soud nevyhověl námitce podjatosti proti osobě znalce. Došla jsem k závěru, že Ústavní soud správně vykládá, že to možné není, jelikož opravný prostředek je přípustný až proti meritornímu rozhodnutí, a právě v něm je toto komentované rozhodnutí reflektováno. Domnívám se tedy, že tímto nejsou možnosti obrany účastníků řízení dotčeny. Ti mají k dispozici nejen námitku podjatosti, ale po nepravomocném skončení řízení i odvolání (a to ze dvou odvolacích důvodů), dále po pravomocném skončení řízení mohou podat dovolání, avšak jen proti postupu odvolacího soudu, proto jako podstatnější prostředek obrany proti rozhodnutí, které je již v právní moci, hodnotím obnovu řízení. Na závěr této kapitoly jsem se věnovala i ústavní stížnosti a rozebrala jsem otázku její přípustnosti ve věcech podjatosti znalců, protože na tuto formu obrany nelze nahlížet jako na „univerzální“ prostředek.

S přihlédnutím k faktu, že účastníkům řízení, jakož i dalším osobám, je dána i možnost obrátit se s podnětem na ministerstvo ohledně znaleckého posudku, který podal podjatý znalec, lze uzavřít, že škála možností, jakými se účastníci mohou bránit, je velmi široká. Dle mého názoru je tedy možnost obrany dostatečná, a to i s ohledem na okolnost, že proti negativnímu rozhodnutí o námitce podjatosti není žádný opravný prostředek přípustný.

¹²² Viz např. DOUCHA, Rudolf. *Jak paralyzovat českou justici?* [online]. Česká justice, 3. listopadu 2019 [cit. 13. března 2024]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/blog/zakon-znalcich-paralyzovat-ceskou-justici/>.

¹²³ Tedy kromě námitky podjatosti, kterou jsem rozebrala v kapitole č. 4.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

- DÖRFL, Luboš. *Znalec a znalecký posudek v civilním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 213 s. Dostupné z: databáze beck-online.cz.
- SVOBODA, Karel. *Opravné prostředky: civilní proces z pohledu účastníka*. Praha: C. H. Beck, 2020, 540 s. Dostupné z: databáze beck-online.cz.
- ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Civilní proces: obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 474 s.

Komentářová literatura

- DÖRFL, Luboš a kol. *Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, 435 s. Dostupné z: databáze beck-online.cz.
- JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář*. Podle stavu k 1. 1. 2023. Kniha I., § 1–250l občanského soudního řádu. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2023, 1447 s.
- SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vydání [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2021, aktualizováno k 1. lednu 2023 [cit. 5. ledna 2024]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, 4933 s. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

Internetové zdroje

- DOUCHA, Rudolf. *Jak paralyzovat českou justici?* [online]. Česká justice, 3. listopadu 2019 [cit. 13. března 2024]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/blog/zakon-znalcich-paralyzovat-ceskou-justici/>.
- FERFECKÝ, Jan. *Dohled nad znalci: věcný přezkum znaleckých posudků, aneb na kterém bojišti tuto bitvu bojovat* [on-line]. ePravo.cz, 25. února 2018 [cit. 29. února 2024]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/dohled-nad-znalci-vecny-prezkum-znaleckych-posudku-aneb-na-kterem-bojisti-tuto-bitvu-bojovat-107595.html>.
- JIRSA, Jaromír. *Posudek vyloučeného znalce* [online]. Právní prostor, 26. ledna 2015 [cit. 3. února 2024]. Dostupné

z: <https://www.pravniprostor.cz/judikatura/procesni-pravo/posudek-vylouceneho-znalce>.

- KŘÍSTEK, Lukáš. *Nový zákon je samý bič a žádný cukr* [online]. Česká justice, 14. září 2019 [cit. 2. března 2024]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2019/09/znalec-lukas-kristek-novy-zakon-samy-bic-zadny-cukr>.
- *Oznámení přestupku* [online]. Justice.cz, znalci. [cit. 27. února 2024]. Dostupné z: <https://znalci.justice.cz/oznameni-prestupku/>.
- *Statistika kontrol za rok 2019* [online]. Justice.cz [cit. 2. března 2024]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/znalci-znalecke-ustavy-a-tlumocnici/-clanek/statistika-kontrol-za-rok-2019>.
- *Týden v justici* [online]. Česká televize, 11. března 2018. [cit. 28. února 2024]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/11129264015-tyden-v-justici/318281381900311/>.
- *Za chyby v posudku hrozí znalci až půlmilionová pokuta nebo konec činnosti* [online]. České noviny, 24. června 2022 [cit. 11. ledna 2024]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/za-chyby-v-posudku-hrozi-znalci-az-pulmilionova-pokuta-nebo-konec-cinnosti/2224066>.
- *Závěrečná zpráva o hodnocení dopadů regulace* [online]. psp.cz, 29. ledna 2018 [cit. 13. března 2024]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=133446>.

Právní předpisy

- Důvodová zpráva k zákonu č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech, ve znění pozdějších předpisů.
- Gesetz Nr. 113/1895 vom 1. August 1895, über das gerichtliche Verfahren in bürgerlichen Rechtsstreitigkeiten, zuletzt geändert durch BGBl. I Nr. 77/2023.
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 82/1998 Sb. o odpovědnosti za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění zákona č. 183/2017 Sb.
- Zákon č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech.
- Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

- Zákon č. 182/1993 Sb. o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.
- Zivilprozessordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 5. Dezember 2005, die zuletzt durch Artikel 3 des Gesetzes vom 22. Dezember 2023 geändert worden ist.
- Vyhláška č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhláška č. 503/2020 Sb., o výkonu znalecké činnosti.
- Vyhláška č. 504/2020 Sb., o znalečném, ve znění pozdějších předpisů.
- Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.
- Ústavní zákon č. 515/2002 Sb., o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii a o změně ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů.

Judikatura

- Nález Ústavního soudu ze dne 3. 11. 1994, sp. zn. III. ÚS 150/93 (N 49/2 SbNU 87).
- Nález Ústavního soudu ze dne 25. 6. 2003, sp. zn. II. ÚS 35/03 (N 102/30 SbNU 455).
- Nález Ústavního soudu ze dne 13. 12. 2007, sp. zn. II. ÚS 2630/07 (N 224/47 SbNU 941).
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2001, sp. zn. 30 Cdo 2277/2000.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2002, sp. zn. 25 Cdo 583/2001.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2002, sp. zn. 33 Odo 325/2001.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2003, sp. zn. 25 Cdo 1593/2001.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 8. 2009, sp. zn. 30 Cdo 352/2008.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 2. 2011, sp. zn. 22 Cdo 1561/2010.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 4. 2012, sp. zn. 30 Cdo 725/2011.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 7. 2014, sp. zn. 21 Cdo 2616/2013 (č. 109/2014 Sb. rozh. civ.).
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 1. 2018, sp. zn. 32 Cdo 2884/2016.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2018, sp. zn. 22 Cdo 837/2018.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 4. 2019, sp. zn. 24 Cdo 3404/2018.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 5. 2021, sp. zn. 32 Cdo 3443/2019 (č. 33/2022 Sb. rozh. civ.).

- Stanovisko pléna Nejvyššího soudu ze dne 23. 12. 1980 sp. zn. Pls 3/80 (č. 1/1981 Sb. soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu).
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 4. 5. 2005, sp. zn. IV. ÚS 453/04.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 28. 2. 2006, sp. zn. II. ÚS 71/06.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 7. 1. 2010, sp. zn. III. ÚS 3133/09.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 21. 5. 2014, sp. zn. II. ÚS 521/14.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 10. 2021, sp. zn. I. ÚS 2180/21.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 9. 2023, sp. zn. III. ÚS 1974/23.
- Zpráva Veřejného ochránce práv ze dne 18. 5. 2020, sp. zn. 3715/2019/VOP/DK.

Abstrakt

Tato práce pojednává o problematických aspektech podjatosti znalců a uplatnění námítky podjatosti v civilním soudním řízení.

Zprvu čtenáři představuje znalce, znalecký ústav a znaleckou kancelář, aby se mohl tématu více přiblížit. Věnuje se ustanovení znalce a představuje znalecký posudek jako takový. Dále pojednává o revizním znaleckém posudku, předkládá případy, kdy je nutné jej využít, a uvádí, ve kterých situacích ještě obligatorně neznamená, že by musel být využit. K tomuto tématu je pro přiblížení praxe uvedena rovněž i judikatura.

Samotné gros práce se věnuje podjatosti znalce při znaleckém dokazování v civilním soudním řízení. Nejprve jsou rozebrány samotné důvody, které mohou vést k vyloučení znalce pro podjatost – k čemuž je rozebrána hojná judikatura Ústavního a Nejvyššího soudu, aby byly čtenáři přiblíženy i důvody podjatosti, které byly řešeny soudní praxí. Dále se práce věnuje postupu, na základě kterého je znalec pro podjatost vyloučen a tomu, jakou váhu má posudek znalce vyloučeného pro podjatost, jakožto důkazní prostředek v soudním řízení. Jádro práce je potom věnováno i námítce podjatosti. Je zde pojednáno o tom, zda je právní úpravou stanovena nějaká lhůta pro její uplatnění – k čemuž je užito i přirovnání k německé a rakouské právní úpravě, jakožto inspiračních zdrojů českého právního rámce. Dále je pojednáváno o tom, jestli je vhodné, aby se účastníci řízení k osobě znalce vyjádřili ještě před tím, než soud vydá usnesení o jeho ustanovení.

V další kapitole se práce věnuje odpovědnosti znalce za vypracování podjatého znaleckého posudku, a to jak z hlediska soukromoprávní odpovědnosti, tak i správněprávní a trestněprávní.

Dále je přiblížen dohled Ministerstva spravedlnosti nad výkonem znalecké činnosti. Jsou představeny postupy dohledové činnosti v případě stížnosti účastníka řízení na podjatost znalce. Konečně je pojednáno o tom, jaký je vůbec rozsah dohledových oprávnění Ministerstva spravedlnosti.

Závěrem se práce věnuje formám obrany proti rozhodnutí, které bylo založeno na znaleckém posudku vypracovaném podjatým znalcem. Je tedy představeno v jakých případech se může účastník bránit odvoláním, dovoláním, žalobou na obnovu řízení či ústavní stížností.

Summary

This thesis addresses the problematic aspects of expert bias and the application of the objection to bias in civil judicial proceedings.

Initially, the reader is introduced to the expert, the expert institute, and the expert office, to provide a closer understanding of the topic. It then examines the provisions related to the expert, also introduces the expert opinion itself. The thesis further discusses the review of expert opinion, presenting cases where its utilization is necessary and clarifying situations where it is not obligatory. Legal precedents are also cited to illustrate practical examples.

The focus of the thesis is on the bias of the expert in expert testimony in civil judicial proceedings. Firstly, it analyses the reasons that may lead to the exclusion of an expert due to bias, supported by extensive case law from the Constitutional Court and the Supreme Court. The thesis then explores the procedure for excluding an expert due to bias and the weight of the opinion of the excluded expert as evidence in legal proceedings. The core of the thesis is devoted to the objection to bias, discussing whether there is a statutory deadline for its assertion. A comparison is made with German and Austrian legal frameworks as sources of inspiration for the Czech legal context. Furthermore, the thesis examines whether it is appropriate for participants in the proceedings to express their views on the expert before the court issues a decision on their appointment.

In the next chapter, the thesis addresses the expert's responsibility for preparing a biased expert opinion, in terms of civil liability, as well as administrative and criminal liability. Next, the thesis elucidates the oversight of the Ministry of Justice over the exercise of expert activities, outlining the procedures for supervisory activities in case a participant complains about the expert's bias. Finally, it discusses the extent of the supervisory powers of the Ministry of Justice.

In conclusion, the thesis explores defense mechanisms against decisions based on a biased expert opinion. It introduces cases in which participants can defend themselves through appeals, cassation appeals, requests for proceedings reopening, or constitutional complaints.

Klíčová slova

znalec, znalecká činnost, znalecký posudek, podjatost, námitka podjatosti

Key words

expert, expert activities, expert opinion, bias, objection to bias